

7

מי שחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום ופירש רש"י שאין דעתו מיושבת וכתבו המוספות ואפילו אמר כתבו ותנו וזה לשון הרשב"א (סו: ד"ה מ"י) כלומר ואפילו נכתב בלאותה שעה ולאחר שנתרפא נמנהו לו ונתנו לה פסול לפי שלא נכתב בנאות הענין כיון שאין דבריו כלום עכ"ל. ונראה דטעות סופר הוא וכן נראה להגיה ואפילו לא נכתב בלאותה שעה אלא לאחר שנתרפא ונתנהו לו וכו' וכמו שכתב רבינו אין כותבין אותו אפילו לכשיצירא דאף על פי דמתחלת כתיבת הגט ועד שגא הגט ליד האשה היה צריך אפילו הכי כיון שלא

לאשתי לא אמר כלום וכמו הרמב"ם בפירוט המשנה (סו: שהוא חולי מתחדש ממילוי חדרי המוח ומתחללל הדעת מפני כך (שהוא) [והוא] מין ממני חולי הנפול. ומדקמתי לא אמר כלום משמע דאף לכשיצירא אין כותבין וכן משמע מדברי רבי יוחנן בגמרא (ע:). ונראה לי דאם כתבוהו ונתנהו לא מיישין ליה דהא לא אמר כלום קמתי ורבינו ירום שכתב בחלק ו' (דנכ"ד ר"ב ע"ג) שהוא פסול לא דק בלישניה: **ובתב הרמב"ם** וכן השב"ד וכו'. דברי הרמב"ם הם צפוק ב' (ה"ד) וגירסת ספרינו וכן השב"ד שהגיע לשכרותו של לוט

נכתב בנאות הענין כיון שלא מיישין ליה: **ב** ובתב הרמב"ם וכן השיב"ד וכו'. נראה לפי לשון זה דאם צרי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט אף על פי שנשחכר הרבה כותבין על פיו אבל בספרי הרמב"ם שצדנו כתוב וכן שכור שהגיע לשכרותו של לוט ואם לא הגיע הרי זה ספק לפי לשון זה משמע אפילו צרי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט הרי זה ספק והכי משמע מדברי הרב המגיד שפירש כך שכתב וזה לשונו וכן השכור וכו' פרק הדר (עירובין סה). אמרין שכור שלא הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כפקח לכל דבריו, ושמה היכא דאמר כתבו ולא אמר תנו כמו מי שחזו קורדייקוס דמי והרי זה ספק אם הוא ככריא וכו' וכן נראה שכתב שכור אחר מי שחזו קורדייקוס דאף על גב דהוא כפקח לכל דבריו אינו ככריא עכ"ל. כלומר שמה אינו ככריא ואין צריך לומר תנו ומכל מקום גיטו גט כיון שהוא כפקח לכל דבריו או שמה דינו ככריא גמור וצריך לומר תנו לפי זה ודאי שכור שאמר כתבו ותנו הרי זה גט ודאי כיון שהוא כפקח לכל דבריו ואין צוה ספק. ולפי זה נתיישב מה שהקשה בית יוסף לפי [גירסת] ספרינו צרמב"ם מאי שגא דקידושי קידושין ודאי וגיטו הו ספק דפשיטא דגיטו נמי גט גמור ודאי ולא קאמר הרמב"ם דהו ספק גט אלא היכא דלא אמר תנו ודו"ק:

ואמר כתבו אין כותבין ואם לא הגיע הרי זה ספק א' ולפי זה אם נשחכר הרבה אף על פי שצרי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל הו ספק ולפי גירסת רבינו דוקא כשנשחכר כל כך עד שאנו מוספקים אם הגיע לשכרותו של לוט אז הו ספק אבל אם צרי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל אף על פי שנשחכר הרבה כותבין על פיו ואפשר דגירסת רבינו כל שנשחכר הרבה מספקין ליה באם הגיע לשכרותו של לוט: **ודע** דבפרק ד' (ה"ח) מהלכות אישות כתב שכור שקידש קידושי קידושין ואף על פי שנשחכר הרבה ואם הגיע לשכרותו של לוט אין קידושי קידושין ומיישין דבר זה עכ"ל. וגירסת ספרינו דמשמע מינה שכל שנשחכר הרבה אף על פי שצרי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל הו ספק קשה דגבי קידושין משמע דכל שלא הגיע לשכרותו של לוט לא מספקא ליה אלא קידושי ודאי הו מדכתב סתם קידושי קידושין. ואפשר שמה שכתב ומיישין דבר זה קאי נמי ארישא דלישניה שכתב קידושי קידושין כלומר מתיישבין לראות ענין שכרותו אם ראוי לסמוך על קידושי לגמרי אם אין ראוי לסמוך עליהן אלא דוקא להחמיר ולא להקל. ועוד יש לומר שמה שכתב הרמב"ם בגיטין ואם לא הגיע היינו שאין צדור לנו שהגיע כלומר דמספקא לן אם הגיע אם לא הגיע וזה עולה כגירסת רבינו:

ב הייה בריא בשעה שצוה לכתבו וכו'. משנה צפוק מי שחזו (סו: סו) אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וזמר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום ובגמרא (ע: סו) אמר ריש לקיש כותבין ונותנין לאלתר ורבי יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישחפה והא דקמתי אין דבריו האחרונים כלום דלכי צילל דעמיה לא צריך למהדר אמלוכי ביה. ודוע (מוס' ע"ג ע"ג. ד"ה רב אשי) דהלכה כרבי יוחנן. **ובתב** הרמב"ם צפוק ב' (הט"ו) ואם כתבו ונתנו קודם שיצירא הרי זה פסול. ומימה דהא בגמרא (ע: סו) אמרין דרבי יוחנן מדמי ליה לשוטה וכל עניני שוטה [א] לית בהו מששא. ואפשר דכיון דריש לקיש אמר כותבין משום דמדמי ליה לישן ליכא לפלוגי בין רבי יוחנן לריש לקיש כולי האי דלרבי יוחנן אם כתבו ונתנו אינו כלום ולריש לקיש אפילו לכתלה כותבין ומסמיין דנימא דלרבי יוחנן אם כתבו פסול מדרבנן. ואכתי קשה דבגמרא אמרין דטעמא ד(ל)ריש לקיש דאמר כותבין באחזו קורדייקוס משום דקמיה צדן כלומר

ג הייה בריא בשעה שצוה לכותבו וכו'. משנה שס ופליגי צה רבי יוחנן וריש לקיש ופסקו הפוסקים כרבי יוחנן דאין כותבין אלא לכשישחפה אבל בעודו בחלוו אין כותבין דמדמי ליה לשוטה וצירא ליה לרבינו דאם כתבוהו ונתנהו בחלוו אינו כלום דלית ביה מששא והגט בטל כיון דחשוב שוטה בשעה שכתבוהו ונתנהו. אבל הרמב"ם כתב ואם כתבו ונתנו קודם שיצירא פסול משמע שאינו בטל מן התורה אלא פסול מדרבנן ותמה בית יוסף למה כתב פסול ולא בטל. ועוד הקשה דהוה ליה להרמב"ם לפרש דדוקא דקמיה צדן הוה דפסול אבל לא קמיה צדן בטל נמי הוה. ועוד הקשה שלא הזכיר הרמב"ם קורדייקוס אלא רוח רעה מצעתת אותו ורוב המצעותים מרוח רעה לאו קמיה צדן עד כאן לשונו. ושתי קושיות אלו קשה גם כן על דברי רבינו לפי דעתו. **אבל** לפע"ד אין כאן קושיא כלל דכיון דקיימא לן כרבי יוחנן ולרבי יוחנן לית ליה הך

פרישה

(ג) הייה הדבר ספק וכו'. עיין ברישה: (ג) הרי זה ספק. ראה לומר ואם נתגרשה זו הרי היא ספק מגורשת: (ד) ואחר כך אחזו החולאי. ראה לומר החולי הנזכר:

דרישה

קבא [ב] הייה הדבר ספק אם הגיע לשכרותו של לוט. זה לשון בית יוסף דברי הרמב"ם הם בפרק ב' וגירסת ספרינו וכן השכור שהגיע לשכרותו של לוט ואמר כתבו אין כותבין ואם לא הגיע הרי זה ספק ולפי זה אם נשחכר הרבה אף על פי שכרי לנו

שר
לש
זול
אם
הר
בד
ספ
הז
אל
או
ג
עח
קיי
קיי
מש
קוו
דע
דצי
לך
הר
סו
הל
דא
דמ
בב
ואי
מא
שכ
יכ
הפ
במ
ד
הא
ואז
ציל
דצי
אפי
ומנ
דצי
דכי
(ה)
כתב
מיי
לומ
(ו)
כ
ש
וכת

שליחות מני
גבי

(ה) אין העכו"ם נעשה שליח. כתב הש"ך בסימן רמ"ג (פק"ה) וז"ל, ועכו"ם לעכו"ם הוא שליח, כ"כ משאת בנימין והוא פשוט עכ"ל. ועיין בית שמואל בזה"ע סימן ה' (פק"ט) [סקי"ט] ז"ל, עכו"ם לעכו"ם אחר דלזו הוא לפני דלפני ומומר, דאפילו אם נתן לשלומו אין שליחות לעכו"ם שם בתרומת הדשן, שמע מינה אפילו עכו"ם לעכו"ם אין שליחות ולא כמשאת בנימין סימן (ז"ו) [ז"י] שפקק בפשיטות עכו"ם לעכו"ם יש שליחות עכ"ל. ואין ראייה מדברי תרומת הדשן וז"ל בסימן רצ"ט, וכרי הלוקח מרנגולים לפרסן שרי לישראל למכור וכו'. תשובה כו' להחיר אם הנכרי הקונה אינו מפרסו בעצמו אלא מוסרו לעבדו וכו', ונדון דידן נמי לפני דלפני וכו' אע"פ שמפרסו לשליח לפרסו אין שליח לדבר עבירה, ואפשר גם כן לגבי נכרי מוכרי, ונוכל לומר דכל שכן הוא דהא קי"ל בעלמא דאין שליחות לנכרי עכ"ל.

סימן קפח
אין שליחות לעכו"ם ויש שליחות לעבד ואשה.
ובו י' סעיפים:

(ע"ז ד"ה מו גט) ע"ש. והיא גופה קשיא דלמה לא יהיה השליח כמותו לאחר מיחה כיון דכבר נעשה שליח בחייו, וגוסס נמי הרי הוא כמת לדעת כמה פוסקים ואפ"ה כל שמינה אותו לשליח קודם שהיה גוסס, דהשליח במקומו אפילו אחר שנעשה גוסס, וע"ש פרי"ת.

וגראה לי בזה דהיי דשלומו כמותו אפילו אחר מומו, כיון דלאו גופיה אילו בעי לשחרר את עבדו אחר שמכרו אותו לאחרים אפילו כבר עשה שליח לשחרר עבדו וקודם שנתן השליח שחורו חזר ומכרו לאחר מו לא מצי שליח לשחררו כיון דלאו גופיה אין לו רשות בו וכאחר הוא, וכן באשה כיון דמיחה הבעל ממיר ומו לא אגידא ביה כלל, ומש"ה לא אמרינן ביה שלוחו כמותו כיון דלאו גופיה אחר שמת לית ליה רשות כלל לא בעבד ולא באשה וכמ"ש, אצל

בנשחטה או בגוסס כיון דאכתי זה עבדו חו אשמו אלא שמוסר דעת ויד לגרש, ולכן השליח שכבר נעשה במקומו והשליח בר דעת ושלומו כמותו. וכן נראה מדברי רש"י פ"ק דגיטין שם דף י"ג במשנה שם לא יתנו לאחר מיחה וז"ל, דגיטא לא הוי עד דמטי לידיה וכי מטא לידיה הא מית משחרר ופקעה ליה רשותיה עכ"ל. וכ"כ רש"י פ"ק דגיטין דף ע' (ע"ג) ז"ל, לא יתנו לאחר מיחה וכו' וכיון דמית קודם מו לא הוי שחרור דנפקא ליה רשותיה מיניה וחיל עליו רשות יורשין עכ"ל. והיינו כמ"ש כיון דכבר יאז העבד מרשותיה ונכנס לרשות יורשין, וכה"ג בעושה שליח לשחרר ומכרו לאחר דמו לא מהני שלוחו לשחרר כיון דכבר יאז מרשותו, והיינו נמי טעמא דאשה דכבר יאזא מרשותו במיחה הבעל וכמ"ש, ומדכתיב רש"י טעמא משום דפקע רשותיה ונכנס לרשות יורשין, ומיפוק ליה דלאחר מיחה ליכא משלת, משמע דס"ל לרש"י נמי כשיתע הרמב"ם בנשחטה קודם נמינה הוי שליחות ומתניתין דלא יתנו לאחר מיחה משמע דאפילו מן החורה פסול.

ובין נראה לענ"ד מוכח דאפילו אחר מיחה הנשלת שליחות לא בטל ונכנס השליח הוי במקומו, דהא קי"ל בשליח שחלה דעושה שליח אחר וכמבואר בפרק כל הגט (גיטין נט, ה), ואע"ג דשליח שני מוכח שליח הראשון בא ושליח הראשון הוא, מדכתיב מוהר"ם פדואה בקדר הגט (אור י) דאם שליח הראשון מבעל שליחות השני הרי השליחות בטל ע"ש, והובא בט"ז בזה"ע סימן קמ"א (פק"ו), ועיין משנה למלך פ"ו מגירושין (הט"ו), וא"כ היכא דמת (משלת) [השליח] הראשון היכי נותן שליח השני (ע"ש בזה"ע סימן קמ"א סעיף מ"ח), אלא ודאי דשליחות לא בטל אפילו אחר מות הראשון, וטעמא דמתניתין הנזכרת דלא יתנו לאחר מיחה היינו משום דפקע רשותיה וכאחר דמי.

ואבתי"ש מקום עיון לפי זה דשליחות לא בטל אפילו אחר מות המשלת אלא משום דפקע רשותיה וכמ"ש דנכנס לרשות יורשין, א"כ למ"ד עדיו בחתומיו זכין לו ואם נתן לאחר בין חתימה לנתינה ומטא לבסוף ליד הראשון עדיו בחתומיו זכין לו למפרע וכמבואר פ"ק דמניעה דף ג' (ע"ב), וא"כ גבי עבד דזכות הוא לו יומא עדיו בחתומיו זכין לו למפרע כיון דמטא לידיה לבסוף כיון דשלומו כמותו והרי הוא כאילו הרב מוסרו עכשיו לידו, ואי משום דכבר פקעה רשותו ונכנס לרשות יורשין, והא אפילו מכרו לאחר נמי עדיו בחתומיו זכין לו למפרע כל דמטא לידיה בקוף. מיהו לפי מ"ש בטור סימן (מ"ה) [פ"ה] (שפי"ט) דלא אמרינן בשטר שחרור עדיו בחתומיו זכין לו ניהא, ועיין ש"ך סימן (מ"ה) [מ"ה] שם ס"ק ל"ג,

ובבואר דלא אחי עלה אלא משום דאפילו בישראל אין שליח לדבר עבירה, וללא ניהא בישראל דוקא הוא דאין שליח לדבר עבירה אצל עכו"ם יש שליח לדבר עבירה, לזה כתב דכל שכן הוא כיון דשליחות לעכו"ם דאין לו שליחות לישראל, וכיון דאפילו בישראל אין שליח לדבר עבירה מכל שכן עכו"ם. אצל היכא דליכא עבירה אדרכה משמע מדברי תרומת הדשן דיש שליחות כה"ג וכדברי משאת בנימין בתשובה:

(ז) שאינם בני דעת. וראוי לפקק היכא דהיה פקח בשעה שעשאו שליח וקודם שגמר השליח שליחותו נשחטה המשלת, מי אזלינן בחר מעיקרא ובשעה שעשאו שליח פקח היה ועומד במקום המשלת, או אזלינן בחר בסוף והרי בשעה גמר השליחות נשחטה המשלת ובטלה שליחותו.

אמנם מלאנו שנחלקו בזה קמאי, דלדעת הרמב"ם פ"ז (מגירושין ה"ט) אם היה צריך בשעת מינוי שליחות ואח"כ אחז חולי שטות דאם נתנו השליח ה"ל גט מן החורה ואינו פסול אלא מדרבנן שלא יאמרו שטותה בר גירושין, ולדעת הטור בזה"ע סימן קכ"א כה"ג הגט פסול מן החורה, ועיין פ"ח הלכות גיטין (סימן קכ"א סעיף ב') אשהעלה לדעת הרמב"ם, וכתב דאפילו גוסס דאינו בר גירושין אם עשאו שליח קודם ואח"כ נעשה גוסס נמי מהני שליחותיה וע"ש.

ולדעת הרמב"ם דמן החורה הוי גט ואינו פסול אלא מדרבנן שלא יאמרו שטותה בר גירושין, א"כ הכא גבי ממון כה"ג לא גמרינן, אצל לדעת הטור דהוי מן החורה ציטול השליחות כל שנשחטה בשעת גמר השליחות, א"כ בממון נמי ליכא שליחות. אמנם אחי צריך להתבונן לפי דעת הרמב"ם דלא מיבעל שליחותיה אפילו נשחטה בשעת גמר השליחות ומשום דכבר עמד השליח במקום המשלה בשעה שעשאו, א"כ הא דתנן פ"ק דגיטין (יג, ה) האומר מו גט זה לאשתי שטר שחרור זה לעבדי ומה לא יתנו לאחר מיחה, ואמאי ניהא כבר עמד השליח במקום המשלת, דהא גוסס או נשחטה נמי אין במעשיהם כלום ואמרינן כבר נעשה כמותו. ובתוס' שם פ"ק דגיטין דף י"ג (ע"א ד"ה לא יתנו) ז"ל, וקמ"ל דאין גט לאחר מיחה, אע"ג דבהדיא תנן פרק מי שאלחו (שם עב, ה) דאין גט לאחר מיחה, הכא אנטרין לאשמעינן דאע"ג שמינה המגרש השליח בחייו לא השיב להיות כמותו לאחר מיחה כאילו הוא עממו קיים אלא תשיב גט לאחר מיחה עכ"ל, וכ"כ תוס' פרק מי שמת (צ"ג) דף קנ"א

נשחטה או
קודם ששחטה
השליח
שליחותו

(א) ע"ש שהעלה שהוי ספק מגורשת להחמיר.

אלא דגם בטור מתנה משמע דלא יתנו לאחר מיתה ע"ש פ"ק דיגטין דף ע"ב (ע"ב) דפר"ך ותו ליתא והא איכא האומר תנו גט זה לאשתי כו' לא יתנו לאחר מיתה, ומשני כי קמתי מלתא דלימיה בטורות מלתא דלימיה בטורות לא קמתי, דשלמו רבנן משמיה דר' אבהו כו' שכיב מרע שאמר כחצו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין וגומנין לאחר מיתה כו' ואין שטר לאחר מיתה, וכתב רש"י ו"ל, ואין שטר מקנה לאחר מיתה דהא פקעה ליה רשותא דנותן ע"ש, וגבי שטר מתנה נימא עדיי בתמומיו וכין לו דמהני ליה אפילו פקעה רשותא דנותן זין חתימה לחתימה, ואפשר דסוגיא אולא למ"ד דלא אמרינן עדיי בתמומיו וכין לו והוא פלוגתא פ"ק דמגינא דף י"ג זין אבי לרב אבי ע"ש: L

מקור הדיו
שאלו שליחות
קט"ו

אפ"ה אין לה שליחות משום ששליח קבלה צריך עדים וכמ"ש הרמב"ם, ושליח להולכה דאין צריך עדים לדעת הרמב"ם כמבואר מדבריו פ"ג מהלכות אישות (הט"ו) וע"ש משנה למך, אבל כיון דקטן אין לו גירושין ע"כ בגדול משמע, וכיון דעיקר שליחות בגט כתיב וכמ"ש רש"י ריש פ"ג דקידושין א"כ כיון דשליח דאיש ע"כ בגדול משמע, ושליחות דידה נמי ע"כ בגדולה מיירי משום שליח קבלה צריך עדים וכמ"ש הרמב"ם, ממילא ה"ה בכל דוכתי אין הקטן ולא הקטנה עושין שליח.

ובזה ניחא ליישב מה שהקשה בלחם משנה שם (בהלכות גירושין) דבממון דא"ל עדים נימא דקטנה עושה שליח ע"ש. ולפי מ"ש ניחא כיון דגבי גט ודאי אין הקטנה עושה שליח וכמ"ש הרמב"ם משום דלר"ך עדים וע"כ בגדולה מיירי, ממילא ה"ה בשאר דוכתי כיון דעיקר שליחות בגט כתיב, וע"ש בהשגות שכתב הראב"ד ו"ל, זה הטעם אין לו טעם ולא רית, אלא אחס גס אחס לרבות שלוחכם (קידושין מה, ג) ומה אחס בני דעת אף שלוחכם בני דעת, נמצא שהשליח והמשלח צריכין להיות בני דעת עכ"ל, וזה כדברי רש"י הטור בפרק איהו נשך. ולפי מ"ש נראה דהרמב"ם לשיטתו דסבירא ליה מופלא סמוך לאיש דאורייתא ותרומתו תרומה מן התורה וכמ"ש הרמב"ם פי"א מגדרים (ה"ד), א"כ מלחם בני דעת לא ממעט קטן כיון דסמוך לאיש אכתי קטן הוא, אבל הראב"ד לשיטתו דס"ל מופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא וכמ"ש הראב"ד בהלכות גירושין (פ"ב ה"ג), וא"כ יליף שפיר למעט קטן מלחם דכתיב בתרומה דתרומה אינה אלא בגדול:

(ה) ואפילו מחלו זה לזה. כתב בטור (סעיף ז' ג') ו"ל, ואין המקח מתקיים לקונה כו', אבל אם היה לו פקדון בידו וכיון לקנות בטכוס ידוע שאמר לו לימן למפקדי לא קנה עכ"ל. והוא תמוה דכיון דחלצו קונה לו והוא נרשמו אמאי לא קנה. וראיתי בט"ו שכתב דכאן לא מהני רשותו, דהא כתב הרשב"ם פרק הספינה (ג"ב) דף פ"ה (ע"א ד"ה המופקדין) שרשות הנפקד שהפך מונח בו היא רשות המפקד עכ"ל.

ובתשובת מוהרי"ט ת"א סי' ס"ה הביא שם אחד מגדולי החכמים שכתב לגטל המתנה מטעם זה שכתב רשב"ם דלח"ל של

א. אין המקח נגמר בדברים שהאומר לחבירו היאך אתה נותן לי חפץ זה ואמר ליה בכך וכך ונתרצו שניהם ופסקו הדמים יכולים לחזור שניהם אפילו היה הדבר בפני עדים ואמרו להם הוו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה הרי זה אינו כלום עד שיגמר המקח כל דבר ודבר כראוי לו קרקע לפי קניינו ובעלי חיים לפי קניינם ומטללים לפי קניינם ולאחר שנגמר המקח כל אחד לפי קניינו אין שום אחד מהם יכול לחזור בו אפילו לא היו עדים בדבר. הגה: (א) ואפילו מחלו זה לזה אחר כך לא מהני אלא צריכין לחזור ולהקנות זה לזה (מה"ד סי' ש"א וי"ג סימן תק"ו).

ב. נ"ב, עיין מהרש"א גיטין ס"ה ע"א ד"ל דלמ"ד תרומתו תרומה ה"י שליחות, שמעתי. מהרש"ם. ג) ע"ש שכתב ואפשר דהלכתא כמ"ד דאורייתא וכי.

המקום
שהפדיון
מוחב בו א'
חיי רשות
חפסי

הלכות מקח וממכר
סימן קפט

דין אין המקח נגמר בדברים.

ובו סעיף אחד:

א. אין המקח נגמר בדברים שהאומר לחבירו היאך אתה נותן לי חפץ זה ואמר ליה בכך וכך ונתרצו שניהם ופסקו הדמים יכולים לחזור שניהם אפילו היה הדבר בפני עדים ואמרו להם הוו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה הרי זה אינו כלום עד שיגמר המקח כל דבר ודבר כראוי לו קרקע לפי קניינו ובעלי חיים לפי קניינם ומטללים לפי קניינם ולאחר שנגמר המקח כל אחד לפי קניינו אין שום אחד מהם יכול לחזור בו אפילו לא היו עדים בדבר. הגה: (א) ואפילו מחלו זה לזה אחר כך לא מהני אלא צריכין לחזור ולהקנות זה לזה (מה"ד סי' ש"א וי"ג סימן תק"ו).

ב. נ"ב, עיין מהרש"א גיטין ס"ה ע"א ד"ל דלמ"ד תרומתו תרומה ה"י שליחות, שמעתי. מהרש"ם. ג) ע"ש שכתב ואפשר דהלכתא כמ"ד דאורייתא וכי.

חדלתי ליידי במקום. ענינו ולכתי מוקלחה שהביא
 הרב"י בקונדריקס נראה ששמוע אוח ו' ו'ל'
 הדיא"י והוא ר' יעשי' אחינו ו'ל' משה"ג כ"ל.
 גם דעה הדיב"ט בהשורה סי' ר"מ להחיר בהשחק.
 ככה"י כמו שהביא"ם בהשורה ו'ל' ו'ל' כשהבעל
 אלה דמהי כתי"ע ע"ש כל לשון. ואשמועם על
 המדאס שכתב עס בענין השורה אי מואי כתי"
 שיחוב השלוח בפ"י ובפ"י ו'ל' סנה הרשפים
 לא דברו מזה דבר ע"ש. ופלאהי מאד שבעל
 מעיני קדשו דברי רבו הר"ן במהכח גיטין דף
 ט' דלהכי לא מוקי באלס דהרי יכול לכתוב בפ"י
 ובפ"י וכמו שאביא לשון נקמן. וגם הויה רבא
 חייבא הלא שלא הביאו בסיון ק"ך כל השופקים
 דברי הרא"ש האלה שהבאתי דמחיר ככה"י
 להדיא במ"ע. על כל הלה תמכתי יתדותי וע"פ
 לפוליס הכחויס אחי לסמוך להקל כדעה מהר"ך
 ככה"י במ"ע ובעת ההכנסה כי הלא שבעל מורי
 היום זקום ושחוי נפשו במחמס ההשקף עיניו בו
 ואינו רחוי בודאי לכתוב גט וליתן לאשה ע"י
 כתי". והצדד הספק הא'. גם בתב"ש שבות יעקב
 סיון קו"ד הקול ככה"י ע"ש. ומה ששש שס
 לביטול הגט אין כהן טוב השם כי מי בקש זאת
 מידו לנזוף ליתן גט או מי כופסו אשר נבא למשנה
 דחוקות כאלס. ובמבואר בספר פנים מאירות סי'
 ס"ח וס"ט ע"ש. וה"כ בגדון דידן שהבעל ההם
 א"ע על כתבו גט לאשתי כותבין וצאנו במקום
 ענון שהוא סוהר לנזוף והס' לא עבדו יתמי.
 והס' יב לבט"ד לתלוך דכאל לה היו הלה כתיבה
 יד נכרי ותחיות הבעל. אפשר דלא דמי לכתב
 כתיבה ידו כל הענין כהבו גט לאשתי. גם אפשר
 משמעות לשון האגרת כמות הפדון שבעל עמו
 ומשמע הדברים שהאזינו לו מפי הבעל וא"כ הוה
 אמר אמרו וכנסו בהפיקא דרנזוהא. לואה דון
 בדרך ככרה. דהנה כחוס ד"ס קולו כבויא ס"ל
 איתא הטעם הדרכה מסוי. דגני גט עיקר
 בעיני גילוי רזון ודעה הבעל מדעה נגד. וה"כ
 לפוס ככרה דכה"י מהני בבעה ענין ולא אחי

למשועי רק חרש דר"כ הואיל ואיני כ"ד. משא"כ
 ככה"י דפקח ממ"ה וכשהתקן בודאי טעמא דמילתא
 דכיון שנתגלס רזון הבעל מדעה נגד סני וחמתי
 יעשו שליחיו. כי לפוס ככרה דהשחק ממילא דקי"ל
 דלא בעינן שליחות לכתובה רק טעמא דבעי קולו
 להשמוע משום הששש שמה יעשו שלא לשמה. כי
 איתחא לאו לגירושין קאי אכן כאלס נראה בעליל
 ונתגלס רזון מדעה נגד נגד מחרכי מחכבו או
 הרכנתו ממילא עבדי לשמה ונש"ס הקולו בשעת
 ענון. ונחזור לענינו דלא יאה חתימתו
 הרחיק לפינו רק כמו הרכנס בעלנות דסני ע"י
 גילוי רזון. והנה נמי עכ"פ ניכר ונתגלס רזון
 הבעל ע"י החתימה שמה נגד נגד ואין שליחות
 עבדין וס"ד.
ועתה נבדר הספק הב'. כי כנה חתימת
 הבעל עם קיום ישי עדי מלמטה
 לריבין קיום כ"ד הניכר לנו דאל"ה שמה מוויין
 הוא. יש לזון וללדד להקל בענונה כדאיתא בש"ע
 אה"ע סי' י"ז ס"ק כ"א בחלקה ממוקק בהשורה
 עם מהר"ם כ"ך שהשיב הרב בעל ח"מ להקל
 להשיא אשה ע"י כתב מוח בעלה ובלא קיום.
 ו"ל לא קן חכמי עמדי כי בודאי חס' ב"ה הליט
 כתב ממרחקים שלא ה' באשקדי לקיימו היה רחוי
 לסמוך וכו'. וכמו שמשויין ע"ש בת קול ולא
 חיישינן לזרה בשעת ההכנסה. קן לא נחוש ככתב
 שמה כתבו ח' מן הפסוליס לעדות אשה וכו'.
 ובסוף דבריו כתב ו"ל אך כהן חין לחוש רק נזרה
 או לפסול ובשעת ההכנסה קיי"ל דמשויין ע"פ כ"ק
 ולא חיישינן לזרה. ע"כ נראה ששוע במ"ע כתיבה
 כענונה כתוב ככתב ישראל חיקה שישראל כתבו
 ולא חיישינן לזרה ולפסול רק תלין כדוב ישראל
 הכשרים לעדות זו כמו דלא חיישי' לב"ק עכ"ל
 הורך לענינו. ואחי חן לפי סברת דאס בעת
 הסכנה דהקילו על הכרה יש להקל ג"כ כתיבה
 שאינו מקויים. ולא בעינן לדעס שישראל כתבו
 ולא חיישי' משא"כ להחמיר. א"כ הלא במס' גיטין
 איתא היתה היתה כתיבה כתיבה דמי שמושלך לזר
 דתנא

דתנא דבי ר' ישימטאל כותבין וכותבין בשעת ההכנסה
 א"כ ע"פ שאין מכירין. כמו שאמרו במס' יבמות
 על הא דמשויין ע"פ ב"ק. וה"כ נדמה ענין לענין
 כמו דהרב בעל ח"מ הקול לענין קיום ככתב מוח
 בעלה מהא דמשויין ע"פ ב"ק דבשעת ההכנסה
 משויין אש"פ שאין מכירין. א"כ נעשה כמחמתו
 להקל ככה"י הבעל כתבו גט והוה לאשתי עם
 חת"י. העדים בלי קיום. כי בשעת ההכנסה כותבין
 גט וכותבין אש"פ שאין מכירין כתיבה דמושלך
 לזר. וה"כ כותבין ע"י כתי"ש שאינו מקויים.
 אכן אפשר יש ללדד להחמיר בגט אש"פ דלענין
 הכרה שיון מ"מ לענין דיון קיום קשה להחיר בלי
 קיום. וכמו שמוני שהחמירו לעלות בגט ד"ל
 בפ"י. ובפ"י לפי שאין עדים מאיין לקיימו ושמה
 מוויין הוא וס"ד דטוהי'. וכמו שכתב הרמב"ן
 וכוונתו דבריו בר"ך שילסי מס' יבמות דלון להקל
 הלא בעדות אשה דכיינו עדות מיתה. אמנם
 אמתיה לטו נא ומחוקר לדעת טעם דבר דהחמירו
 בגט לענין בפ"י ובפ"י והיינו משום כי יוכי דלא
 ליה בעל ומערער כמבואר בריש מס' גיטין.
 ונאך לזמ מקודס דברי הב"ש בס"י י"ז ס"ק ל"ח
 שכתב מה בחירזו על קושייה הגאון מ' העשיל
 י"ל. ו"ל דלא חיישינן שאמר הכותב כל השמוע
 קולי וכתבו גט לאשתי. וע"כ אמר זאת להכשיל
 ישראל ו"ל שמשכיל לישראל כחוס. אבל כאן
 קשה דילמא נכרי חומר פלוני מנא דידע לו וחומר
 אלא כשחומר בלי קישור דברים לא מהני אש"פ
 ד"ל שחומר להכשיל לישראל כתיבה עכ"ל. דוק
 ותשנה דכתי דהגרי חין נהמן להחיר בלי קישור
 דברים דמדה החמים קך הוא אבל לא חשדין
 ל"ל לישקא. וה"כ בגדון דידן טוין שבאגרת השלישי
 כתב הקלפיטוין שמה הבעל אש"פ דאין נהמן
 להחיר דאפשר שמתכוין להחיר גם כמה שזיה
 שנייד עליו ריעו שקאמראט לכא עמו על החתום.
 אבל מ"מ נאמנים דבריו ואינו חשוד להכשיל א"כ
 טוין שבאמת מה בעלה ליכא כהן ערעור הבעל
 ואזלא לה החומרה שהחמירו בגט לענין קיום

11

הא"כ רב"ז רב"ו יב"ח זן רב"ו שבגי מקאזנין ז"ל

12

והבוא ג"כ מהתוס' הג"ל ומלאתי בתומוס סי' ל"ד סק"ג סכ' בפס' ושימה אפי' בדיבור עובר ולא הביא שוב ראי' לדבריו :

והנה במש"ל מהא דהוי וכו' בטענות ור"מ העיר דבין דתל הוכי' בקרן חל גם בהריבית וכעין מ"ט בירושלמי פ"ב דסקלים גבי הקלש טענת ועו' רמב"ם פ"ג משקלים ה"ב בהפסחים שקלו וא"ה כלום לא קודם אבל הפירוש ב' וא"ה אלא ה' הוי מותר שקלים. הנה מלבד שאין לגדמיון כלל גם י"ל דבכ"ד ששלה ע"י אשתו לשי' רוב הפוסקים בח"א סי' ס"ו דגם ע"י אשתו מוכה לאחר אי' הרי בחוב ופקדון הולך כוכי וגבי מתנה אינו כוכי ע"י מו"מ סי' קכ"ה אי' הדין וזה מטעם שנקן ליד אשתו מש"כ בהכרית ואף ד"ל דהי' סובר שמוגיג באמת הריבית אבל כבר כ' לעיל דבדאורייתא בהלואה י"ל דלא טעה ומתנה הוא דיהיב ל' וא"כ לא חלו הדינים ביחד ואין להאריך יותר. כלל הדבר כי לפע"ד נוסח ויותר בכ"ד הוי ר"ק וליך להחזיר הריבית. והנלע"ד כתבתי :

סימן קמ"ז

ב"ה ו' ויצא תר"ם ברעון

להרב וכו' מו"ה חיים רוזינבערג נ"י

אבדיק קארליפקע :

דמכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה ענוגה זה כעשר שנים שבועה בעלה ונסע לאמעריקא הדרומית-מקום שאין שם רב ולא ת"ח-שודיע-לסדר-שם גט-ואחר כמה יגיעות והלאות שלח"ד"מ לשם נוסח שיטתה הבעל את הסופר והעדים והשליח לכתוב וליתן גט לאשתו וזה מכתב חתום משלשה אנשים שאין חתי' יודע בכלל איך שהבעל שמואל רוב דמתקרי שמואל בער בן יחזק ב"ה לפניהם ואמר כפי הנוסח שסידר ר"מ מקודם והמכתב נכתב לר"מ אבל הבעל לא חתם על המכתב והוא אלא שבא ג"כ מכתב לאמו בכתב ידו שהוא נוסע משם עוד למרחקים ולכן שלח להרב המכתב של הגט ובאם שהרב לא יתירנה בזה איך תשאר ענוגה עולמית כי הוא נוסע למקום שאין שם יהודים כלל עוד שלח הבעל כתב מינוי שליחות בסידור הקדום כפי הנוסח ששלח אליו ר"מ ליד א' מקרוביו והוא חתם א"ע עליו בתחומות ירו וקרובו. הג"ל הביאו ליד ר"מ וכפי ד' האשה עוד לפני איזה שנים שנסעה לשם ומלאה אותו דר עם אשה אחרת ובדמאות העוה אוחה שהטעם לביתה והוא יבא אחריה. עכ"ת השאלה :

והנה לא ביאר ר"מ אם חתי' הבעל ניכר ע"פ עדים כשרים או רק ע"פ אמו וקרוביו שאינם כשרים להעיד ואם אין עדים כשרים חייני וזקק לד"ז אך באופן אם חתי' ניכרת ע"פ עדים על אופן או יסבו דברי אלה וזה החלי בס"ד :

דמה בנזק מחלוקת הפוסקים שהאריכו הרד"ך ביה ג' והפרי"ח סי' ק"כ כבר הארכתי בחשו' א' לפלפל בזה אם יש להקל נגד הירושלמי והמוספתא והנה ראוני' במכתב מאלהיו שער א' סי' ה' שהוכיח מדברי הרי"א שבע"ג גיטין פרק מי שאלחו דגם להמקילים בבכ"ד בע"ד לעדים שיכתבו ויחתו היינו דוקא בכותב בפני העדים ומכאן ידעו הכתב אבל כשאינם לפניו ודוקא כותב וסולח להם ע"י אחר לא הוה כתיבתו גדולה מאמירתו בפניו דהוי כחומר אמרו והסג על הב"י סי' ק"ב שהבין דכותב ראו"ה דמה שפוסל בשולח להם בכתבו ע"י אחרים דר"ל כשכתב לאחרים שהם יאמרו לסופר ועדים ויכתבו והביא סמוכין לזה מדברי הרמב"ם והרשב"א ושם בנה דוק על כל ראיות הרד"ך ודחה כל דבריו ומסיק להחמיר בזה אפי' במקום עיגון וע"פ שדה גם דברי המבי"ט ח"ב סי' קנ"ה בענין זה אך דלפמ"ס בשו"ת פ"י ח"ב סי' פ"ד בשם תלמוד הרשב"א בשם הרמ"ה דטעם האוסרים ע"י כתב דשמה מטעם הוא או דנטרפה דעמו ודעת הפ"י דעטמה דשמה אינו מוכין בטוב מחוק הכתב ואינו מתרלה בלבו דבכתב לא מהוי כשקרא ע"ש הגם דר"ל דגם בשולח ממדתי' דינא הכי כמבואר בכל הפוסקים מ"מ בכ"ה דג"ד טעמו אוחה ונכחה שנים ואינו זנה ומפריכה שמדינה כופין אותו לנרשה כמ"ס ביה"ע סי' קנ"ד מהיניו הינו טעם שאינו מרובה הרי הורב"ח כופין אותו שיאמר רולה חתי' ומטעמה דבדוחי' לבו מרובה למה שמהויב בקך מ"ס הרמב"ם סופ"ב מגירושין ובפרט שהרי כתב לאמו וקרובו ג"כ מהו והאמר שאם הרב לא יתירנה תישאר ענוגה עולמית אי' חזין טעושה קן בלב שלם ובפרט דלפי מכתב הכ"ד שאמר קן לפנייהם אי' איכא נמי דעת רמ"ם הווקלין בחמירה לפני כ"ד חתי' שלח בפני הסופר והעדים

וכבר כתב בחשו' כתר יהונה סי' ע"ז בשם חשו' הגה"ק וקאויין ובהג"ק בעל הפלאה שהחירו משום ס"ס בכ"ה ובפרט דלפמ"ס הרמב"ן והר"ן פרק ו' גיטין בסוגיא דאמר אמרו דבעלמא ארס טעשה שליח שלח בפניו וטעמא דאמר אמרו פסול משום דכתי' וכתב לה לשמה אי' כ' בעינן שהבעל בעלמו ילוה ובתום גיטין (דף כ"ב ע"ב) ד"ה והא לאו בני דיעשה נינהו וכו' ללא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי אלא הסופר והא דאמרין לקמן (ד"ע"א) לריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חמומו לאו משום שליחות הוא אלא משום דכשלא ליה הבעל לא כתוב לשמה אלא כתוב דשמה ארס טעשה לאו לגירושין קיימא דכתי' ריש וזכום ע"ש אי' כ"ד דעומדת להאגרש שהרי לגוריה בעינן זה עשר שנים וכפי מכתבו נוסע עוד למרחקים יותר ותשאר ענוגה עולמית אי' בכ"ה וראי' דסתמא כשר ומהני גם בלא ליווי' של הבעל אך ולהאבירים דבעינן שליחות בנט אין מודברי התוס' ראי' אבל הרי הבאתי מדברי הרמב"ן והר"ן דבעלמא ארס טעשה שליח שלח בפניו ורק בנט משום דבעינן וכתב הבעל לשמה ל"מ השליחות שלכ"פ אי' כ"ד דסתמא כשר ומהני טפיר לכ"ע השליחות שלכ"פ :

ועוד נראה דגם להחמירים היינו אם הבעל עשה מעלמו השליחות בפיו או מפי הכהן יש לחוש שמהא ב"ה להטעות בזה או שאין ראונו בזה או שאינו מטין לשמה אבל כ"ד שרי"מ שלח לשם כל הנוסח וזה מובאר שטעמה הכל לנרש לשמו ולשמה והוא מילין כמה שנים וזה עד עתה שנתרלה ליה והסכים לכתוב כל הנוסח ששלחו אליו מנאן אי' כל מה שטעשה עשה ע"ד הב"ד דכאן וכבר כתב בשו"ת כח"כ סי' ע' להוכיח מזה גיטין (דף כ"ד) הכל כשרים לכתוב הגט אפי' חש"ו ופרי"ך והא לאו בני דיעשה נינהו ומשי' בגדול עומד ע"ג ופרי"ט שהגדול מורו שיכתוב לשמה וקשה הא קתני שם גם חרס והרי החרס אינו שומע ואינו מדבר ובמה ויכל הגדול לזרו שיכתוב לשמה ובע"כ שמורו ע"י כתב שיכוין לכתוב לשמה ומוכח דיררו כזה מהני ע"ש אי' כ"כ מ"ס כ"ד שהוא פקח וכיון שנתרלה למלא המזבוק כפי הכתב שיטלה ר"מ לשם הרי מה שטעשה ה'י באחרת כ"ד לפשות לשמה וטפיר מהני עשיית השליח שלכ"פ לכ"ע :

ובדבר מה שאין מכירים חתי' הב"ד כבר הסכימו הגאונים הג"ל בחשו' כח"כ להחזיר במקום עיגון גם בכ"ה שטעשה הבעל שליחים מרחוק וגם בשו"ת דברי חיים ח"ב אה"ע סי' פ"ו האריך בכמה דברי קולא גם בדליכא עדים שמכירים חתי' הבעל ע"ש ועכ"פ כ"ד באם דיכירו חתי' הבעל בודאי יש לסמוך על הכתב של הב"ד אך שאין חתי' ניכר כאן וידעתי שבשו"ת ארי' דב"ע ח"א"ע סי' כ"ט פקפק בהיחר עשיית שליחים ע"י כתב כשאין הסופר ועדים עלמם מכירים חתי' הבעל אבל במחמ"ת כל דבריו דחיים ואין עת להאריך וכבר ביררתי בחשו' הג"ל שאין לחוש שמהא ביטל הבעל את השליחות ובפרט כ"ד שמדינה כופין אותו שיאמר רולה איני ושלח כמות מכתבים לאמו וקרובו לחוק הדבר וע' בדברי אמת קוני' י"א סי' נ' שהביא מתשו' מהרי"ו ובפרט מהשו' מהרמ"ם סי' כ"ז שמדברי מו"ם ורא"ש בחשו' כלל מ"ה סי' י"ב מוכח דכלא שבעה וחרס יש לחוש שמה ביטל הגט אבל העלה שם דדוקא בנט על חתי' יש לחוש ליה מש"כ בנט מומלט והביא כמה ראיות לזה ע"ש ובתום שנים בש"ע סי' קמ"א ע"י סי' ומו"ס כ"ד וכמ"ס :

ובענין אם לכתוב הטעוהת כבר ראו עיניו דברי הסב"י וישוע"ק והביאים גם הפת"ש סי' קנ"ד סק"ט אבל בשיוע"ק בעלמו כיום דמאן דעביד כהשבו"י לא משתבש אי' נראה דאין לשנות מנוסח הגט במה דאפשר שלח לשנות. והנלע"ד כתבתי :

סימן קמ"ז

ב"ה ו' ויצא תר"ם ברעון

להרב המאה"ג וכו' מו"ה יהואל לערנער נ"י

רב ומו"ז דק אקנא . ברוסיא :

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שנסתמית זה סי' שנים ובכל הקיץ היא משוגעת גמורה בכל הפרטים ובכל ימות החורף היא חלומה ופקוחה בכל דבריה ומנהלת את ביה ויודעה בטיב מו"מ ובעת כניסת החורף מתיישבת דעתה לאט לאט עד שטעוהת חלוונה וישן כי הבעל איש עני ומדוכא דופק על שעריו היתר לנרשה מרלוונה בעת הלימוהת ישן כי אי' לו להשיג הסכמת מלה רבנים :

י כנבוי א"ח מידו זכה בהטעות כיון זו להוליח כשהשקר קצ"ו סקמ"ג :
 ישי' יראים ואפי' ז מלבד דהשעה"מ ז' אי נימא דא"ל ז' אם הוא מותר איב למ"ד נו"ע זייב להשיב משום ענין כלל לכו"ד . שלו דבמתי קני' א"ל להשיב לפי זרי מובאר בס' ! אם טעה הדיין דא"י גם בא"ר לה ורלוון הבע"ד ילה בטעוה ול"ה

הדמקדס בר"ק מ' ליק הריבית יצרו פ"ה דב"מ מה"ס :

כרי' דגם בא"ר י יחויב להחזיר ז' או ביאות כדאי זכה ואף הדיקא ז' א"ש ב"ק ס"א"פ ז' שלח עם הדיור יח והביאו ראי' ז"כ ה"ג כ"ד . ז' וליטלן מידו ז' דיני' אי' לא ז' לענין יאות ז' לדינה יולאה ז' עור וע' ג"א ז' דבריו א"ש ה' ז' וכדתי' כה"ג י' וע' מהרי"ט ז' ל ליה מוליאי ז' לוח לכתולה

ג' כבר קדמו : סק"ה מו"ס ה' מלמא או ז"ב (דף ל"ד) ז' עוד ראי' ז' שישכור ז' אך קאמר ז' יליף ר"י ז' עדי' וחיכא ז' (ה"ה) והגיה ז' בלא חטיוון ז' ודבריו לע"ג ז' דאפשר ע"י ז' ומוזאחי ז' ה' (כ"ב) ונ"ה ז' סי' קפ"ב ז' ל' לעמ"ס ז' ב"מ (דף ז' ק"י) ז' ע"ש עובר ז' ז' :

חלק > ב"ה ל' שלוח מרובי הכהן ב"מ

דירה היינו בנתינתה חלה דכבר דבפחה שלא לשם אישות פשיעה דגם בנתינתה יכולה למאן ויש לה קנס כיון שאינו נושא אוחה לאשה אבל בפחה לשם אישות ונתינתה והיא ממלכת אלטרין שמלש קנס ולא מלי למימר דלגבי דירה לא שייך מיהו שהרי היה לשם קדושין, ומיירי שמה האב קדם ששמע דאי שמע ונתרצה כבר חלו בקדושין, והע"ג דבעלמה אם מה אז קדם ששמע ספיקא הכא לאו ספיקא הוא כיון דכוי דרך בזיון ואפי' שדיך, והפטר דגם בשמע האב ומיהו ואח"כ מה אלטרין קרא.

ויש לעי' איך יתכן דלמיירי בפחה לשם אישות, למכ' לי קרא דמפטר מקום אי נסיב לה, הא ארוסה קנסה לעומה לריע דמתני כתובות י"ח א', וי"ל כיון דבשעת עבירה קרינא בה אשר לא אורסה יקנסה לאביה, ומיהו אי ביהא נשואין עושה מסביר דקנסה לעומה ואח"כ מפתה ממלה, כמש"כ תוס' כתובות כ"ט א' ד"ה ועל, ומבואר סוגין דביאה חירוסין עושה ולעיל י' א' איבעיה ולא אפשעה, ומיהו אפשר דהכא חשיב כזכה האב ואיהי זוכה מני' כדון בל עליה ונשתת עם ל"ט א'.

ח' מ"ו א' תורה"ב זין, לפי קמח משמע דמפרשים שלא שמעו ממנה ששמעבת עד אחר ריזוי האב, ולכאורה לפי"ז קשה שזיון שנתרצה האב והיא לא מיתחה כבר חלו קדושין, וי"ל דאין דעתו להסכים חלה אם השמע בהנ שנתרצה ונתרצה היא, וכיון שבשעה ששמע רזוי האב כבר היא חוזרת אין זה זכות ולא נתרצה לה, אבל לפרש"י מיירי שכבר חזרה קדם ששמע האב, ושמע האב והוא חפץ בקדושין, ועממא דרב דה"ט דמהני רזוי האב משום דלוגלוי דהוי זכות שאין רזוי לאב למחות בבהו כמה שהיא חפלה, אבל השתא שהיא ממלכת בשעה שהיא שומע רזוי גס לו למחות ומשבינין הקדושין כחובה, ורי"א סבר כיון דסוף סוף הוא מתרצה בשעה שמויע חשיב זכות, ולפי' קמח פליגי אי רזוי יודי' הוא בתנאי שסכים גם היא או שסומך על מה שכבר נתרצה, עוד י"ל לפרש"י עממא דרב שאיננה מתרצה לקדושין לעולם חלה בתנאי שלא תחזור עד שיתרצה האב, ויש לעי' איך אפשר לפרש דקרא דתחא שיתכלל למאן דלכאורה סברא הוא.

שם בגמ' א"ל חזוי אריכה קדושין לדעת אביה, למש"כ הר"ן דבנתרצה בהדיא הוו קדושין ודאין א"ה לפרש דלריך קדושין אחרים חלה ר"ל מהר ומהרנה שיסכים על קדושין הראשונים, או אם אינו מסכים על קדושין הראשונים לריך קדושין אחרים ואשמועינן דלא מפטר מקנסא עד שיקדש ואם נתרצה האב לתחה לו לאשה יכול לחזור ולהצוב קנסא ועי' רי"ף שערח לישב דברי אביו ורצא דלא ס"ל להא דר"ש ולפ"ז ל"ל דחזוי חלוי"ש דר"ש קאמר דהא לדידן אפי' נתרצה האב לא הוי קדושין.

ט' ב' הרא"ש שחם גלה לשדכן שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לשדכה לו כי וקדשה לו בלא מינוי שליחות שהיא מקודשת לו ויש לעי' אי מה שגלה דעתו סגי למחשז זכות, א"כ איך ס"ד דחזרו אם אמר לו קדש לי במקום פלוני וקדשה במקום אחר אינה מקודשת משום דלא ערז כדאמר לקמן י"ט א' נהי דהוא לא נתיי' לשוי' שליח מי"מ הא הוי זכות ואפשר דלא חשיב זכות חלה מה שהוא זכות לכל אדם אבל מה שחפץ לקדש הוי כמו שחפץ לקנות או למכור דאע"ג דידענו שהוא חפץ לא הוי זכות, והכא באמר לשדכה לו הוי אמר הדעת דניחא לי גס בשליחות יודי', ולפ"ז אם קדש אחר לא הוי שלוה, ועוד י"ל דאפי' אי השבינין כמה שגלה דעתו דחפץ בפלונית זכות לו, מי"מ אי קדש אחר לא הוי קדושין זכות שבידו לעשות בעלמו או ע"י שלוה, אין דעתו ורזונו שיעשו אחרים שלא בזדעיהו, והלכך דוקא השדכן או חזוי דארתי קמ"י הוי שליח, ולא אחר, והי"ט דאמר לקמן י"ט א' דחזרו משום דלא ערז, ומיהו בהג"א כי דאם יודע שחפץ ברהל והלך וקידש לו מקודשת דהוי זכות, ולפ"ז ל"ל דהא דאמר דחזרו משום דלא ערז חמריין דקפידה ור"ל דלא חמר לי' בהדיא שאין רזונו שיקדשהו במקום אחר דמתוך דלא ערז.

ט"ז ובי' ביה"ד ופקו הרמ"ח צו"ד ס"י שכי"ח דכמשרתה רשאה להפריש חלה דהוי זכות אם העיסה מתקלקל, ובק"ה"ח ס"י רמ"ג סק"ח השיג ע"ז דלא שייך זכין לאדם חלה אם זוכה שום דבר,

והדברים תמוהים דכה חמריין קדושין מ"ו א' בנתקדשה שלא לדעת חזיה שפחה לשם אישות אם נתרצה הוי קדושין למפרע ומשום דחשיב זכות לאב כמש"כ הר"ן והי"ל כאמר לה לאי וקבלי קדושין, וכן ביאכל כנגדן כי תוסי' שם י"ו א' דפודין מי"ש שלא ברשות משום דהוי זכות [ואפשר דזה חשיב כחורס משלו על של חזרו דמורה בק"ה"ח דהוי זכות] ומו' שהלך למדה"י צו"ד מקינין לאשמו משום דזכות הוא לו כדאמר סוטה כ"ב א' ע"ש ברש"י דמש"כ עבדין ואע"ג דמקראי ילפינן לי' החס קראי איטרין למחשב קנוי דצו"ד קנוי אע"ג דליכא אימתא דבעי לחין זה הליפות כולי' האי לעבור על התרצה צו"ד מלעבור על התרצה הבעל, ובתרומה גופה הוכיח ט"ז שם מדברי סמ"ק דמהני זכות, גס מש"כ ק"ה"ח שם דנגט משום שזוכה בנגט תמוה שאין הזכות מה שזוכה בנגט חלה מה שמתגרשה, ומש"כ תוס' ורש"י"ח נדרים ל"ו דתרומה בעינן שליחות ובחורס משלו חשיב זכות וא"ל שליחות החילוק משום דכשחורס שלא מדעת צב"כ לא חשיב זכות דדוקא במידי זכות הוא לו בשעה שעושה זה מעשה זו הוי שלוה, אבל בחורס כריו של צב"כ אין זה זכות דבידו להפריש בכל שעה ע"י עלמו או ע"י שלוה, ולא ניחא לי' לצב"כ בשהתא שיהיו אחרים עושין בשלו שלא מדעתו, אבל בשזוכה מתנה עבדו או חורס משלו על של חזרו חשיב זכות שהרי אין בידו להרויח ריוח זה והלכך בשהתא ניחא לי' בכל אדם שיהי' שלוהו עבדו, ולפיכך אם העיסה מתקלקל והוא אינו כאן ואין בידו לתקן והוא מרויח כל העיסה ודאי ניחא לי' בכל אדם שיעשה, וכן אם אומר לחזרו להפריש י"ל דהשתא הוי זכות דתיקון עיסתו ועולם זכות הוא לו, חלה משום דזכות זה בידו הוא לא חשיב שליחות זכות שלא מדעתו, אבל כל שכבר עשה שליח ורזונו שיתוקן הדבר ע"י שליח אי יש אמר הדעת שאינו מקפיד על כל שליחות חשיב זכות וכמש"כ בה"ה"ד, [אבל במידי דאין לו טובה מוחלטת כמו שאמר לשלוהו לקנות ולמכור ולגרש ולשחרר וכיו"צ שאין הדבר מוכרע שהוא טובה והרבה פעמים אדם עושה ומתחרט בענין שליחות, ואין אחר שלא עשאו שליח יכול לעשות, ולא מהני צוה גילוי דעתא כיון שאין כאן זכות בעלמ, ולכן אמרו בגיטין ע' ב' דאם נשתתף אין כוחצין ולא דיינין לזכות אף על גב דגלה דעתו כשהיה צריא, וכן הרבה כיו"צ שדקדקו צ"י הבעל ומה שאינו בכלל דצו"ד אינו בכלל שליחות, ולא דיינין לזכות משום גילוי דעת, ועי' צ"י אה"ע ס"י ק"ה"ח ביה"ד דברי צב"כ בחולה שאמר כתבו גט ונשתתף והיה לו חס צמדח"י ומבואר שם שחם היינו חוששין לנשתתף אין נתנין בגט, ואע"ג דזוה ליתן לא דיינין לי' לזכות כיון שאין כאן זכות לבעל ואדרבה חובה הוא לו, שיהא אסור להתיחד עמה מיד והוא לריך לשימוש, וגם כבודו שמתחבל עליו, ואולי יבוא אחיו ויבזמה וגם זכרון הגירושין מעוררת לו דאגה, והלכך אף שנתרצה אין ריזונו מועיל כלום ליתן כשנשתתף, ובקדושין חמריין דאם חפץ בפלונית חשיב זכות שטובה לאדם באשה שהוא חפץ וזה זכות לכל העולם], ואע"ג דאפשר להפריש לאחר אפי"ה מי"מ זכות הוא לו שיפרישו כמלותו מן העיסה, והרי מפרשין חלה וחורמין תרומה של יתומים ואם זכין לקטן למה לא יזכו לגדול ובק"ה"ח שם סק"ז כי דוכי' זו עדיפה דהחורה זכתה לכהן וכגון זה ילפינן קדושין מ"צ דעושין בשביל קטן כפי הראוי וכפי החורה, אבל גס גדול שהלך למדה"י בכלל זכות זה [ע"י כתובות מי"ח א' מי שנשתתף בו מי שהלך בו ועי' ק"ה"ח שם סק"ז לענין שוטה, ונראה דלענין למכור נכסיו ולהאכילו מעמידין לו אפטרופוס ומעשיו מועילין מה"ת כמו בקטן, ודוקא לענין זכות מן הלך שאין עיקר חייו חלוים צו דכה"ג נמו' זכין לקטן מדרבנן ובזה יש לעי' בשו"ת] וכמו כן אם עיסתו מתקלקל תורמין עבדו, ועי' ק"ה"ח ס"י שפ"ב סק"ב, ולמש"כ אין רלוי' מגט שהביא שם, ובעיקר דברי ק"ה"ח שכי' בסק"ז משום דתרומה הוא כחלוקה, נראה דכל מידי דהוא לתקנה היתומים לתקנה נכסיהן הוי אפטרופוס מה"ת והוי כמו שמוכר להאכיל דהוא מה"ת וכמבואר בתו' גיעין מ' ב' ד"ה וכתב, והלכך גס לתרום רשאין שזהו דרך הגבוה לחיובן שלא להאכיל להם איסור וגם שלא להשהות ברשותן גזל השבט [ועי' צ"מ ע' א' מעות של יתומים]

יתומים כו' ופ"ב אפשר דהוי כדוקה שאין פוסקין עליהו, ולא מקרי ברשותו גזל שאין חייב בדבר, ולפיכך אין פודין ממעות יתומים עלמן אבל ליתן בשבילו תלווי או זכין לו מה"ט דבר מחודש, וגם יש לדון אי חשיב כלל זכות, ולפיכך דעת אחרונים ז"ל כהט"ז שאין פודין אותו.

(ח) וע"י חוסי גיטין שס צפ"מ דמשמע דכל זמן שלם העמדתו אפוערופוס הוא עבד מן הדין ואפ"ה יכול אפוערופוס לומר לו זיל [ויתור נראה דאין כוונת ר"ח דסגי בצומר זיל דהוי דחייב לשחררו מ"מ בזילתא כסף לריך קבלת אדון שוב. פרעטא חללא כונת ר"ח או גיטא דחירותא או כסף, ומניי שמעינן דכל שבה זכותו של יהוס לשחרר חשיב שליחות לענין כתיבת השטר וחשיב לשמה וחשיב נתינת מוד האדון] וקנה את עלמנו כדין יולא בכסף כיון שהדין מחייב את הקטן לשחררו והי"ל אפוערופוס כמוכר להאכיל, והיינו משום שאין להשהות ברשות קטן עולה ובמה שמשחררו האפוערופוס הוא מניל את הקטן שלא יבוא מכשול על ידו בעולם והי"ל כנאכילו, וככה לא שייך חלוקה ולא זכות לסדרת הקל"מ [אח"כ ראויה בשם ספר בר"מ שחולק על הקל"מ מבה דמוכרין חמלו פסחים י"ג א', ומיכה החס מודה הקל"מ דאיכה זכית מעוט עבדו].

מ"ה ב' ודלמא ארזייה ארזי כו', ע"י ר"ן שמדד דעת רי"ף דאף אי ארזי קמי' לא הוי שליחות ועי"ש דאף אי אמר צהדיא שליחות אין האב בכלל ויש לע"י דא"כ השאר ק"י תוי י"ט אי ד"ה לקדוש, ול"ל דהחס היה ריזוי דאב בשליחות ושחק ובעין שפי רמב"ן שהביא הר"ש, חללא שריך טעם למה לא נהוס אה.

(יב) ב"ב קמ"ח ז' הקדים כל נכסיו מכו כו' חיקו, דעת הרמב"ם והרמ"ה דנכסים בחזקתו ואם עמד חוזר ודעת הר"ש דאינו חוזר כיון דלא ברירא אומדנה, ובכחז כל נכסיו לכו"י חוששין שמה יש לו נכסים צמודה"י ואינו חוזר, וע"י צ"י סי' ר"ן ובסמ"ע שם סק"י, ונראה שוונת הר"ש צהא דחוישין שמה יש לו נכסים צמודה"י משום שהמתנה גמורה ובאומדנה ספק דחשיב כספק ודאי שהמתנה ידועה ואין לנו לחדש שהיה זה תנאי עד שיצורר קמן, וכעין דאמרו אין ספק מוליא מידי ודאי ביצמות ל"ז ז' וה"י טענה המקבל מצוררת, וטענה הנותן ספיקא, וכן הוא צהדיא צשטמ"ק בשם הר"י [וכ' שם ועוד דחשיב דברים שבלב כיון שאין האומדנה מוכחת אצל הר"ש לא הביא טעם זה] וס"ל לר"ש דה"ה הקדים כל נכסיו כיון שהוא ספק אין לנו לחדש דיש צה תנאי, אכל דעת הר"מ והרמ"ה דכל שנתן כל נכסיו צעלמא הוא חוזר חללא הכא בהקדים אפשר דגמר ומקני אין התנאי מחודש כל כך חללא הוי ספק צמתנה חס נהנה כשיעמוד מחלו, זכו כונת צ"י, והנה למדנו דעת הר"מ והרמ"ה דמה שהוא ספק צדין אי חשיבא אומדנה הוי ככל ספק ולא חשיב דברים שבלב כיון שבעל הדבר מוכרע חללא שטעלמה מחמתו הכרעת הדבר, וגם הר"ש ל"פ צה חללא דס"ל דנכסים בחזקת הקדש ייכה והנותן חשיב מוליא, ונראה מדברי הר"ש דגם צספק אי הוא מהנה שכ"מ צמקלח או צכלו הוי-ככל ספיקא-ולא-חשיב-דברים-שבלב-חללא-הוא-ספק-צמולאות, חמנס צזה דעת הר"י דחשיב דברים שבלב כיון שאין אנו יודעים חס יש לו נכסים ואין לנו אומדנה ולא דמי לספיקא דיניא, ומיכה צספיקא דיניא אי חשיב אומדנה ודאי מודה הר"י, והיינו טעמא דחוששין שמה נחללה האב וכמ"ש סק"ה, חה דלא כמ"ש הקל"מ סי' ר"ן סק"ה, ור"י גדולה מהא דאמר כחוצות ע"ג ז' צקדשה סחס וכנסה סחס דספקוי מספקא ל"י גצי ממונה לקולא גצי איסורא לחומרה, וברי לא התנה שום תנאי ומשום אומדנה דמוכה חחינה עלה וכיון דספיקא הוא נימא דהוי דברים שבלב.

קטנה, היינו משום דכיון דלא אמר להשחא היא מקודשת חללא שבה להעיד שהיא גרושה וצוה ס"ד ללא השמינתו תורה ובמסקנה חידש לו כיון דבמלוי דאמר קדשתיה מהימן ממילא נאמן שנתגרשה דא"כ היא ח"ה, ולומר דלא נתקדשה ח"ה שהרי ע"כ הוא נאמן שנתקדשה, אכל לומר שהיא מקודשת לזה הממזר נאמן גם למלוי דס"ד שהרי מעיד על קדושה, ולמלוי דס"ד השחא נאמן גם לומר שנתגרשה אח"כ מן הממזר משום שצידו לקבל גיטה, [ויאמר שנתגרשה לאחר שכבר החזיקה בח"ה אכל חס יאמר חכ"ד קדשתיה לממזר וגרשתיה לא מהימן כיון שאין מעיד על קדושין של עכשו חללא על קדושין שכבר נתגרשה מכן ורק משום דצידו מהימן לומר קדשתיה וגרשתיה אכל לומר שקדשה לממזר וגרשה הדין נותן דלא מהימן כיון דקדושין לאו צידו] ולמלוי דמסיק דרישא משום דרממנה הימני ליכא לאקשו"י דמ"מ יהא נאמן צמגו דאי צבי אמר קדשתיה וגרשתיה ע"י קדושי ממזר ופסול, דכיון דמהימן הקדושין ממילא נאמן אגירושין, צבר הק"י כן ריעצ"ה. ותירץ דאין עד נאמן צמגו, חמנס לפ"ז מוכח דקושית גמי וברי צידו להשיאה לממזר היינו צידו ממש ולא משום מגו וקשב למה חשיב ל"י צידו, וכן מהא דאמר חילו אמר האי דלא יחא ל"י כו' משמע דבעינן צידו ממש ול"י וחילי היה סצור צידו לממסר לחופה צלא ציאה וככה דתנן וצמות י"ז ז' מן הגשואין פוסלות, ואין כהן עצירה גמורה.

כ' הר"ן דאין האב נאמן לומר שקדשה לפסולין צביאה ופי' כן היר"ו דאמר דבעלתיה לפסולין אינו נאמן וריינו בעצמיה לשם קדושין ונראה דאפי' לחלל אינו נאמן דפסולין דאמר היינו שפוסלין אותה לכהונה, ונראה דהא דאמר דאינו נאמן לפוסלה לכהונה אכל נאמן לעשותה ח"ה, דכיון דנאמן לומר שקדשה לפסולין כדאיחא צירי' וגם זכו צכלל חה צתי נחתי לח"ה הזה, ח"כ מני"ל שאינו נאמן צקדושי ציאה חללא שאינו נאמן לפוסלה לכהונה ונאמן לענין קדושין ואינו נאמן לענין ציאה ופלגינן דיבורה, וחש"ג דצאמר קדשתיה וגרשתיה מסקינן דנאמן שא"ה דקדושין אסרה לה לכו"י ואי אפשר לה להיות מותרת חללא חס הוא חמת שנתגרשה, אכל צאומר שקדשה צביאה לפסולין הוא מעיד שני דברים שנתקדשה ושתחללה ונאמן שנתקדשה ואינו נאמן שתחללה.

סימן נ

(א) דעת הרצ"ד והרמב"ן צמלחמות ציאה כ' דאין הלכה כר"מ דאמר דבעינן תנאי כפול, חללא כרצנן, ומיכה צגיטין מחמירינן כדחחקין שמואל גיטין ע"ה ז', ודעת הר"ה שם דקו"ל כר"מ כדחחקין שמואל וכסחס מתני צ"מ י"ד אי ודעת רי"ף צאמר ע"מ מודה ר"מ דא"ל משפטו תנאים, ודעת רמב"ן דאף צשי"מ פליג ע"י רשב"ה גיטין שם, ולהפוסקים כר"מ, ע"כ מודה ר"מ צאומדנה דחשיב כתנאי כפול דהא קו"ל מתנה שכ"מ עמד חוזר וכן צאומר כמדומה שאין ל"י צן, וצמצרחה וכן הרבה צגמי, אכל להפוסקים כרצנן ס"ל דר"מ צכלהו פליג וכמ"ש רשב"ה שם, וצצין למיסק לארעא דישראל קדושין מ"ט ז' דעת חו' דגילוי דעת חשיב כת"כ ומשמע דוקא צהא דהוי קפידא גמורה לכל צני חדס הלכך כי גלה דעתו הוי כאומדנה, אכל צשאר תנאים לא מהני גילוי דעת, אכל כרשב"ה שם כ' דגילוי דעת עדין מחנאי שאינו כפול, ור"כ צכל התנאים כן, ולפ"ז תנאי שאינו כפול לא מהני אפי' צמקוס דאיכה אומדנה צלא דיבורי, וריעצ"ה קדושין שם כ' דאין הדעת סובלתו.

(ב) והרשב"א כ' צשם רמב"ן קדושין שם דמודה ר"מ צחלה הדבר צדעת עלמו כמו חס ועלה לרח"ן שא"ל ת"כ, חה נלמד מדין חסמתה דלא קניא דסגי אומדנה שאינו אומר בלב שם חללא שסומך שיקיים תנאו ולא יתחייב, ור"י דעתו לעלות, ומיכה כיון דהכא לריך גילוי דעת לא חשיב גילוי דעת צאומר משום שאני עולה חני מוכר חללא שיאמר אינו מוכר חללא צשציל שאני עולה וכדאמר גיטין מ"ז ז' צדאומר משום שם רע חני מוליאך

(ג) קדושין ס"ד ח' וברי צידו להשיאה לממזר, פרש"י צעצירה, וקשה חללא חינו רשאי למסרה לעצירה וצ"ד ועכצו על ידו, ואי עציד צאיסור יכול למסרה לנכרי, ונראה דהאי צידו

15

הרוב, ובמה"ל כל דפתי קיום מה"ס נמי ורק היכא דאיכא פ"א המקיים לתחימות העדים, ורוב בליווי ע"א מהני ופי' הסוגיא דגיטין יהי כן, ד"ס א"ל קיום דר"ל בכה"ג דיקא. דע"א מקיים, ורובן הוא דאלרכו דוקא שני עדים לקיום, ובגט משום עיגונא אוקמוה אריגא דהסני גם בע"א אכל בלא קיום כלל איה"כ דד"ס נמי לא מהני, ולפי"ז גם על רבינו אביגדור שבה"מ יש לתמוה דמה הולך לדחוק ולפרש הך דר"ל דמייירי במודה הבעל, הא בלא"ה לא קשה מהה"ס, ולמ"ס דינו של הגה"מ מוכרח בטעמו דפשיטא שבחינו מודה וטוען מוזיק לא סמכינ ע"ז דרוב אינם חשידי לזיף, לפי הכלל דאין הולכין במתן אחר הרוב, אבל כל זה אינו אלא בטעמי ממון, אבל בכ"ד בגט המובא ממדה"מ והשליח אחר בפ"ט ודאי דמה"ס חביב כקיום, ומשום עיגונא אפי' מדרבנן בני בזה וא"ל כלל לומר דמייירי במודה הבעל, דאפי' בטוען מוזיק נמי בני בקיום וא"ל לומר דא"ל לקיימו כיון דיש כאן קיום כדענו והוא קיום של השליח דבני בקיום כזה בגט אפי' מדרבנן:

ובדרבנן יש ליישב קושית ההפלאה כתובות דכ"מ סמיה דבני הר"י בעל התוס', דבדכ"מ כתבו התוס' בשם הר"י דהיכא שיהו מודה שכתבו וטוען פרוט, בזה היו הקיום מדרבנן, ומשמע דבטוען מוזיק היו הקיום מדאורייתא ואילו לעיל שם בדי"ט ד"ס מודה כתבו בשמו דרבנן אלרכוהו קיום כי טעין מוזיק, הרי דס"ל להר"י דאף בטענת מוזיק לא בני קיום כ"א דרבנן ע"ס, ולדברנו יתח' דבדכ"מ שפיר כתבו לריגא דאם טוען מוזיק לריד קיום מה"ס משום דק"ל אין הולכין במתן אחר הרוב, אבל בדי"ט דמייירי התם הר"י אליבא דרב דהא רב אמר שם להאי דינא דמודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו, ורב הא ס"ל דהולכין במתן אחר הרוב, וע"כ אליבא דרב כתבו שפיר דאף בטוען מוזיק א"ל קיום מה"ס, ובטעם הש"ך דמסיק שאף בטוען מוזיק א"ל קיום מה"ס ולא חס לזה דאין הולכין במתן אחר הרוב ו"ל בפסוטי כמ"ס המרדכי פי' אלמנה נוגט דכשרוב מלוי הרבה מהני להוליא מתן לכ"ע, ולכן ו"ל דרוב דלא חשידי לזיף מלוי הרבה, ועי"ל עפ"מ הקול"ה ס"י ר"פ דבקרקע לא אמרי' הך כללא דאין הולכין במתן אחר הרוב דלא אמרי' כן במטלטלין שהמתן תחת ידו אבל לא בקרקע ע"ס, ולפי"ז יש לדון מלתא חדתא ולומר דבשטר שהוא שעבוד קרקעות הולכין אחר הרוב כיון דיכול לגבות מן הקרקע שאין הלוה מוחזק בהם, עכ"פ איך שהוא הוכחנו בזה דבגט א"ל ליה דנוודה שכתבו א"ל לקיימו מכה הרי טעמי חדא דגם בחינו מודה אלא שטוען מוזיק נמי א"ל קיום, ועוד דאפי' ה' לורך בקיום הרי יש בזה קיום דע"א דהוא השליח:

והנה פשטא דמלתא משמע שהמלוים לברם בלא ולא הביאו גם העדים עמהם וכפרש"י שהמלוים בלא ואין עדים עמהם, ובכ"כ כיון שבאו לרין בע"כ שידוע המלוה שהלוה יטעון נגדו איזה טענה, דאי ברעתו לשלם למה יתעלם עמו בדין, ואי אחרת דהלוה הוא דטוען מוזיק א"כ איך יסמוך המלוה על השטר לבוא ימירי ב"ד בלא עדי קיום, אטו לא ידע דכשטוען מוזיק אין ממש בשטר כל זמן שלא קיימו, ומדבא לב"ד בלא עדים בע"כ שמע המלוה שגם הלוה מודה שכתבו אלא שטוען פרעתי, ולזה סבור היה לסמוך שפיר על השטר כיון שגם הלוה מודה ששטר מעליה הוא, ומדלגריך ר"ג לקיימו מכלל שגם בנוודה שכתבו בני קיום, ואי נימא דר"ג מדינא הוא דמור"ך קיום א"כ אכתי' יקשה על המלוה שלא חס להביא עדים, אע"כ דגם ר"ג לא אמר כן אלא מחומרא אבל מדינא סובר גם הוא דא"ל לקיימו ולכן לא ה' מושג שמה יתמיר ר"ג במה שמדינא א"ל: והגני ידיו המכריזו בברכת

אהרן וואלקין.

סימן צה.

ר ה נ ר

א"ע ד שאלתו בגט שגטלה לאמעריקא ונטעה לשליח שני איש אחד שבמקום האשה עפ"י הרואה הרב שם שהראה לעשות את זה האיש לשליח, ואח"כ בבוא הגט לפה נודע כי במקום האשה יש עוד איש אחר ששמו כשם השליח, ולא נודע למי משניהם נכתבו הבעל והשליח ראשון אחר בשם, והנה אם השליח ראשון והמגרש שבאמעריקא הם בעלמא לא ידעון ולא יכירון לא לשליח זה ולא לאחר שבמקום האשה ורק ארעת הרב סמכו מה שהוא הראה להם לעשות את זה לשליח, כאשר כן נראה מלשון כ"ת שעשו שליח ארעת הרב והם עלמא לא יכירוהו, בכה"ג פשוט שהטיקר בזה הוא דעת הרב שבמקום האשה ודעתו מוכרעת בזה כי הוא יודע איזה שליח הראה לפניהם והם אריבורא דידו' סמכי, וזה מהני בשליחות כאילו הם עלמא. מיינהו לשליח כמבואר להדיא בש"ס ב"מ דע"ז דע"כ לא מיבעי לש"ס התם כ"א כש"ס ספק אם אריבורא דידו' או דידה סמ"ך ומשום שיש שינוי בין אמירה דידו' לאמירה דידה וכגון דמייירי התם שהיא אמרה התקבל לי גיטי והשליח שינה ואמר לבטל שאשמו אמרה הבא לי גיטי, ובהא דוקא הוא דמייבעי התם על דבורא דמתן סמ"ך, אבל היכא דליכא שום שינוי פשוט דאע"ג שלא מינה איתו להדיא לשליח, כ"א סמ"ך ארעת חבירו דמהני, זה"ל כיון דהמגרש ושליח הראשון שבאמעריקא הם עלמא אינם מכירים להשלוחים שבמקום האשה, דיהיה מקום לקפידה לטעו ולומר שמקפידים הם דוקא לשליח זה ולא לאחר, דהא תיגח אם הם עלמא היו מכירין את שני האנשים הללו שבמקום האשה היה מקום לתשום ולומר שמשום שסבורים היו שהרב מכוון על איש זה כידוע להם, ונזה לפניהם משו"ה נתרמה, אבל אינו ידוע שהרב נחטון לאיש אחר לא היו מסרלים, אבל אחרי שהם עלמא אינם מכירים לא לזה ולא לזה מה מקום קפידה שייך ע"ז חלדס, ובדואי שאינם סומכים כ"א על דעת הרב שבמקום האשה ורלוים

והנה כ"ת הסיף עוד להוכיח מלישנא דר"ג דאמר זילו וקיימו שטריוכו כתובות שם דהלשון משמע שאינו אלא חומרא בעלמא ולא מדינא, אם כי לכל מ"ס לעיל א"ל בזה. דהא ביארתי דאפי' בשאינו מודה נמי א"ל קיום, ועוד דבכ"ד איכא קיום, בכ"ז למתן הראות כי ערבים עלי דבני דודים אבוא בזה להוכיח כי לא רק הלשון מוכח כן אלא שבכ"כ פירש כן שאין זה מדינא, והוא דכבר העירו המפרשים איך נרמו בדברי ר"ג דמייירי במודה שכתבו ולריד קיום משום טענת פרעון דלמא מלתא דר"ג מייירי בטוען מוזיק ומש"ה מלריד קיום, ונ"ל ליישב דבלא"ה יש לדקדק דלפרש"י שם דהאי כי אתו לקמן לדינא דאר"כ, דהיינו מלוים המביאים שטרות, משמע להדיא שהמלוים לחוד בלא וא"כ יקשה איך נודקק להם ר"ג הא אסור לשמוע דברי בע"ד אחר שלא בפני בע"ד חבירו כמבואר בחומ"מ ס"י י"ז ונ"ל דהבא שאני כיון שמכיון גם שטר עמו ראוי, והטעם נראה פשוט דהא עיקר טעם שאסור לשמוע שלא בפני בע"ד חבירו היינו משום שכל שלא בפני חבירו אינו בזה לטעון

הרה"ל א אבין וואלקין זצ"ל
אב"ד פ. י. ס. ק. ק. א. ר. י. א.

16

ורולים למי שצחר הוא, והרב הלא יודע גמי משגיח בחר
 ופסוט דלוחו הליט שעליו יאמר הרב כי בו צחר, הוא
 זיה השליט, ואף שיש לחלק קלח ולומר דשליט החס
 צב"ט דקאמר צפירוש הי"ך כמו שאמרה, דמוכה מלשונו
 סמוך על דבריה, אבל הלא לא אמר עשושה אותו שליט
 שפי שאומר הרב ולכן אפשר שחינו סמוך על דעת הרב,
 אבל לאחר העיון היצו בצוגיה אין גראה לחלק בזה אלא
 דכיון דמזכיר שם של השליט כהנה הרב ודאי דעל דעתו
 סמוך ואומדנה דמוכה הוא, ובשליחות הגט הא אולי צחר
 אומדנה דקד"ל בנוסחן שאמר כתבו גט לאשתי כחותבין
 וזאתו, הרי אש"ג דלא אמר הנו, מ"מ אנו אומרים דהו
 אומדנה דמוכה סתמון לעשותם לשלוחים גם על הגמיה
 וכדאיתא בכתובות דנ"ט שהטעם הוא משום אומדנה, וה"כ
 כיון שהשליט הראשון עלמו אינו מכיר שום איש במקום
 האשה ורק עפ"י הוראת הרב הוא אומר הנני מונה את
 פלוני לשליט, אין אומדנה גדולה מזה שרק לאותו שליט
 שהראה הרב סמוך גם הוא:

א"א דאכתי נהי שהרב יודע ומוזר למי שצחר, אפ"ה אין
 בעינין שמוהך הראשה גופא יהיה מוכח ויכיר לכל הקורא
 בתוכה מי הוא השליט, ואם אין יוכר מותר ההרשאה גופא
 לא מהני אש"ג שהרב כשהוא לעלמו יודע ומכיר, וכמו
 בגט לשיטת הסבורים דפסול כשיש שני יוסף בן שמעון אף
 כשהעדים יודעים מי הוא הנוגש ומשום דש"י ציהא מוכח מהוכו
 במבואר בה"ע סי' ק"ל ע"ף ז', וי"ל דלא דמי, דנגט שאני
 דבעי"ס ספר כריתות שבספר גופא יהא יוכר הכריתות ובש"אין
 יוכר מותבו נ"י הוא הנוגש אין זה ספר כריתות, אבל
 בהרשאה לא סייך זה ואפ"י כשאין מוכח מהוכו נמי כשר,
 דהעיקר הוא אמירתו שעשה את פלוני לשליט והני גם
 אעדים שיעירו בע"פ ע"ז, ומן הדין א"ל הרשאה כלל,
 ועיקר ההרשאה אינה אלא מנהג כמבואר בה"ע סימן
 קמ"א ע"ף י"א, ואם נאבד שטר ההרשאה כשר כמ"ס
 הרמ"ה שם ע"ף כ"ד, וכן נמי ק"ל בחו"מ סי' מ"ט ס"ו
 שאם עדים משידים שזה היוסף בן שמעון שלוח הוא מלה
 ע"פ עכ"פ, ולכן אם אפשר לברר מפי הרב שבמקום האשה
 למי משגיח נמכוון, א"ל הדבר לפנים, ופסוט שאותו
 הליש שצחר בו הרב הוא יהיה לשליט:

אכ"ן אם הרב הזה אינו פה עמנו היום באופן שאי"א
 לברר לא מופי ולא מפי כתבו, אז יש לדרוש ולחקור
 בעיר שדר בתוכה הרב, היזה משני האנשים הללו היה
 מקורב ביותר וגם מסוגל לפניו ביותר לענין כזה ועפ"י
 איזה מהם היו רגיל הרב תמיד לעשות ענין כזה כי בודאי
 עשה את השליט לשמש צ"ד או איש אחר בדומה לו שמסוגל
 ומרובה להיות שליט באשר אין כל האנשים רולים להתעסק
 בענינים כאלו ואלל כל רב יש אנשים תמידים שרגיל
 להשתמש עמהם במקרים הללו, ועפ"י אומדנה אפשר לאמוד
 מי משגיח מסוגל יותר להיות שליט הנט, ועפ"י שודא
 דריונו האת אפשר להכיר מי ה' השליט, וכעין הא דק"ל
 כתובות דפ"ה גבי נכסי לעובדי דאולי' צחר אומדן דעתא
 לאיזה עובדי נמכוון, ועיין בחו"מ סי' רנ"ג. דסמכין על
 אומדנה הזאת אפי' להוליח מן המוחק, וכן ביר"ד סימן
 דנ"ח לענין שאם אחר שיתנו מנה לביהכ"ג שגוחטין לביהכ"ג
 שהי' רגיל בו, ואין לחלק ולומר דבאיסור אשת איש לא
 סמכין על שום אומדנה וכמ"ס הרמ"א אה"ע סי' מ"ב
 בשם תשו' הרשב"א דלריכס עדי קדושין לראות את הנתינה
 ממש לידה או לרשותה, אבל אם לא ראו את הנתינה ממש
 לידה אע"פ ששמעו שאמר התקדשי לי בחפץ פלוני ואח"כ
 ילא מתחת ידה אינם קדושין עד שיראו הנתינה ממש
 ואין הולכין בזה אחר אומדנות והוכחות ע"ש, חדא דגם
 ההם גופא חולקים הרמב"ם והמרדכי וסוברים דאפי' אם
 לא ראו הנתינה אם הך ראו דבר הנוכח יכולים להעיר

17

וגדולה מזה הוי' נ"ל דאפי' כשא"י' לברר לא מפי הרב גופא וגם לא מלד האומדנא בחוץ שהדבר גשאר בספק גמור למי משניהם נחכוון, אפי' אפשר להסיר בנ"ד דמי משניהם שימסור הגט סגי ואפשר לרדד עוד דאפי' איש אחר לגמרי רשאי להיות שליח למסור הגט, דהא כל דגוף השליחות הוי זכות למשלח ויש גלוי דעת שניחא לו בפעולה הזאת, כה"ג א"ל כלל למנוי השליח מלד המשלח אלא שכל מי שירצה להטיב עמדו יוכל להעשות שליח מעלמנו, דהא כן הוכיח הרא"ש דקדושין דמ"ה דמי שגילה דעתו שדכן הוא חפץ בחשה הזאת והלך השדכן וקלטה לו בלא מעני השליחות ה"ז מקודשת, ועיין בתה"ד דאפי' אינש דעלמא שאינו שדכן גמי מזהני וכ"כ המ"ל פ"ד מהלכות בכורות דאם גילה לאחד לעשות איזה פעולה ובא אחר ועשה דהוי כשלוחו, וכתה"ד סו' קפ"ח כתב דכל היכי דידעי' דניחא לו רשאי להיות מעלמנו שליח, ולגבי גט גופא כתב שם דהיכי דידעי' דזכות הוא לו וניחא לו בהכי לא הוי קפידה כלל מי יקבל הגט במקומו ע"ש, וגם התה"ס אה"ע סו' י"ד בענין השלשה גט עבור נשחטית הרגס דכל מקום דלא מני עביר השתא לא מלי משוי שליח, אפי' כיון שגילה דעתו שחפץ הוא בנידושין יוכל השליח להעשות אה"כ. ומעלמנו כשחשפה, הגט שלח חל מעני השליחות הקודמת, והמה אני על כל הגדולים הללו שערחרו כל אחד למנוחא ראיית ע"ו ולמה לא הביאו מזכרייתא המפורשת ב"ו דכ"ב הפורס שלא מדעת תרומתו תרומה, הרי שכתרומה דמרבין ביהדיא לשליחות ובעינין שם ידועה ממש כמו דרשין מקרא דאחש מה אחש לדעתכם וכמ"ס הש"ך חו"מ סו' שג"מ דתרומה תמור דבעי' ידיעה ממש, ואפי' יוכל כל אחד לתרום שלא מדעת כה"ג ולהיות שליח מעלמנו, והן אמנם ידעתי מה שיש להשיב ע"ו דאדרבה מכלן מוכח הדין דהא באמת בש"ס דכ"מ שם תרגמא אבי דהך בריותא מיירי בדשויה שליח, וא"כ מוכח להיפך דוקא בדשויה שליח מהני אכל. אם נעשה שליח מעלמנו לתרום בלא דעת כה"ג לא מהני, אכן באמת לאו פרכא הוא וכמו שנבאר:

דהנה הרמב"ם פ"ה מהלכות תרומות כתב להדיא דהתורם שלא מדעת תרומתו תרומה אפי' בלא שיה שליח, ואם כי באמת כולם הרעישו עליו שזה נגד הסוגיא דב"מ, אכן מקום הניחו לי להתגדר בזה ולהוסיף כנונה לרקת הרמב"ם ונביא מראש סוגיית הש"ס דפריך מזכרייתא זאת לאביי דסובר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ואמתי קמי דברייתא דכי נמלאו יפות תרומתו תרומה, והא בעידנא דהרס לא הוי ידע תרגמה רבא אליבא דאביי דשויה שליח ה"ז מסתברא דאי ס"ד דלא שויה שליח מי הוי תרומתו תרומה והא מה אחש לדעתכם אף שזוהכס לדעתכם, ובתוס' שם כתבו וז"ל ה"ג ה"כ מסתברא ולא גרסי' ותסברא ע"ש, ובספרת התוס' דהס' הבינו דלענין כוונת הש"ס אין כ"מ בין שני הגרסאות זכמו לנגרסת ה"ג מסתברא הוי כוונת הש"ס בזה לקיים לאוקמתא דרבא דמיירי בשויה שליח, ה"ג לנגרסת ותסברא וכמ"ס בשמ"ק להדיא לנגרסת ותסברא יהיה פי' הש"ס כן, ותסברא אי בדלא שויה שליח מי הוי תרומתו תרומה והא אחש כו' ומקיים בזה אוקמתא דשויה שליח ולכן הקשה שם בשמ"ק דלא שייך ע"ו לשון ותסברא, שלשון זה אין שייך כ"א במקום שרואה למסור את ההוכחה ולא כשכא שייך להוהמיה י"ש. ומעט זה מוה"נ גם התוס' בגרסת ותסברא דנקיים החוקמתא לא שייך זה, אכן באמת מזה לא תברא וא"ל למחוק הגרסא דהיטב אשר דיבר בזה

אדונינו הגר"א ז"ל בהגהותיו לש"ס דנגרסת ותסברא יהי' הפירוש כן ותסברא והא אחש וכו' ור"ל דאי בדשויה שליח למה לריך לבלל אלל יפות, הא שלוחו כמותו אלא כה"ג וכו' ע"ש, ולפ"ז הוי באמת כוונת הש"ס לדמות אוקמתא דשויה שליח ודוקא אליבא שויה רבא קא ערס לגטויי אבל באמת א"ל לשנויי בדשויה שליח, וכיון שבארנו דמן לשון ותסברא לא קשה ודפי' מלי לגרום כן, כלל דנגרסת זאת עיקר דהא באמת בקדושין דכ"ב גבי ההוא סרסיה דקריש בפרזומא דשכרל אחת כה"ג וזאת אמאי לא אייתים מהאי מרישא אמר רבא לא אמרו כלך אלל יפות אלא בתרומה דמלוה הוא, משמע שאפי' כה"ג דהתם דלא שויה שליח אילו תרמו מהס ובל כה"ג וזאת אמר כלך אלל יפות הוי תרומה הרי משמע להדיא שאפי' בדלא שויה שליח, וא"כ יהיה סוגיא דקדושין סותרת לסוגיא דכ"מ דדוקא בדשויה שליח, אכן לנגרסת ותסברא א"ש, דה"מ שבין שני הגרסאות לדינא כן הוא דלג"י ה"ג מסתברא דהש"ס נוקים אוקמתא דרבא דמיירי בדשויה שליח, מוכח מזה שדוקא בדשויה שליח על עכס ההרמה חלה דלא פי' ממה יתרום, בזה דוקא סמוכ' על ניחוחא דמלוה ואם אמר כלך אלל יפות מהני, אבל בדלא שוי שליח לא מהני עעס דמלוה לסמוך על אמירתו וכמ"ס מהר"ם ס"ף ע"ש, ולפ"ז הוי סוגיא דכ"מ היפך מסוגיא דקדושין, אכן לנגרסת ותסברא דהש"ס מזהה אוקמתא דשויה שליח, וז"ל שבאמת א"ל כלל לשויה שליח וכיון דמלוה הוא ואמריק דעתו דניחא לו סמכין על אמירתו גם בעיקר ההרמה והוי ממש כסוגיא דקדושין דדוקא רבא הוא דמוקי בשוי שליח אבל הש"ס לא ניחא בזה, וכיון שכן נראה עיקר גרסת ותסברא, לנגרסת ה"ג מסתברא כה"ג שיהיו הסוגיות חלוקות, וגם הכרח התוס' מתמה השלשון מיושב בטוב:

ונראה ברור שזהו עמנו של רמב"ם דכתב דהתורם שלא מדעת תרומתו תרומה אפי' בדלא שוי שליח, דלשיטהו הו"ל דבחר בנגרסת ותסברא כמ"ס הגר"א וא"כ נראה אוקמתא דשויה שליח ולשני הסוגיות מהני אפי' בדלא שוי שליח וזה אמת וי"ל בעו"ה, ואפשר שגם הגר"א רמו ע"ז אלא שאין אללי באורו על יו"ד לעיין בו, והנה אף סיהי' בין להראיות שסביאו התה"ד למ"ל והן למה שהבאתי אתי מש"ס ורמב"ם דכ"מ שיש אומדן דעת דניחא למשלח ויכול כל אחד להעשות שליח מעלמנו וא"ל להתמנות מלד המשלח, ולפ"ז בנ"ד שהבעל מינה שליח להוליך הגט הרי חזין שרואה לגרש לאשמו והוא אומדנא דמוכח וגלוי לכל העולם, א"כ אפי' אם לא נניח שאין זה אותו השליח גופא שנתכוון אליו הרב מ"מ יכול זה להעשות שליח מעלמנו ואין להוליך הגט הרי חזין שרואה לגרש לאשמו והוא אומדנא דמוכח וגלוי לכל העולם, א"כ אפי' אם לא נניח שאין זה אותו השליח גופא שנתכוון אליו הרב מ"מ יכול זה להעשות שליח עבור הבעל הזה שחפץ בנידושין, ונהי דלא הוי שליח של הראשון אכתי ליהוי שליח של הבעל עלמנו, ואפי' אדם אחר לגמרי רשאי היה למסור את הגט, כ"ס אחד מאלו השנים שאפשר לספוקי בזה שמה הוא שליח האמיתי שעשהו השליח ראשון ואין להקשות דא"כ למה מלרכינן קרא דושלחה ללמד דשליח עושה שליח וחיפוק דאפי' כשאין השליח רשאי לעשות שליח וכההיא דשליח שלא יתן לבירושין, אפי' ליהוי זה השליח שני שלוחו של בעל כיון דכבר גילה דעתו שחפץ בנידושין, דזה ודאי היכי שהבעל עלמנו עשה שליח מיוחד חישיבין שהבעל מקפיד וחסך דוקא באיש הכוא, שאין שליח אחר יכול להעשות מעלמנו לשליח כיון שהבעל מקפיד על שליח ששעה, וראיה מפורשת לחילוק זה מש"ס מולין ד"ג האומר לשלוט לא ותרום ובא אחר ותרום אין תרומתו תרומה, דלכאורה

18

לכאורה המיה והא החורס שלא מדעת חרומתו תרומה, אלא לאו דכאונור לשלוחו להדיא מיינרע גרע דשמה מקפיד הוא דוקא על שליח זה שיודע לאמור דעתו ביותר וכמ"ש הח"ד ס"ס, אבל בשליח שנעשה מעצמו שפיר דמי, ולכן שפיר מלכתינן קרא דושלחה דשליח עושה שליח, דהתם כיון דעשה אותו הכעל שליח להדיא אין יכול שוב מעצמו להיות שליחו של בעל, ובזה דמיה מה שראיתי לגדול אחד שליח להקיר במקום שמה שלוה של בעל שיכול איש אחר למסור הגט מטעם זה דכיון דניחא לו בגירושין יכול שוב כל אחד להעשות מעצמו שליח, וזה אינו דבמקום שהבעל עשה שליח מיינרע גרע דשמה מקפיד הוא דוקא על איש הזה, אכן בג"ד ח"ע"ג שהבעל עשה שליח אפי"ה כיון שהוא עצמו אין מכיר לשליח, ורק עפ"י הוראת הרב המסדר עשהו לשליח ולא שייך חשש הקפדה, ככה"ג יכול שוב כל אחד להעשות מעצמו שליח של בעל, ובדרך זה יתוראו כמה קושיות מה שקשה לכאורה על יסוד זה, ועיין מה שהבאתי לעיל בתשובה ל"ג מדברי החו"ס בקדושין דכ"ג דהיכי שעשה שליח גרע מטעם אחר, שזה לכאורה סתירה על דבריו כאן אכן יש ליישב ואכ"מ:

והנה מה דלכ"מ פשיטא להחירה בלא פקפוק, לדידי ספקי מספקא וכמה פקפוקים אמלא בזה וכמו שאבאר, הנה סגיפי היתיר שאפשר ללמד בזה עפ"י דברי כ"ח שלשה הם, (א) מה שהיבמים הם עוובי דת ודומה לאח מומר שהתירו הגאונים בלא חליצה דלאו אחיו קריבא בו וכמ"ש הטור אה"ע סי' קנ"ו, (ב) מה שהתנה האשה בתנאי קודם הקדושין, (ג) מלד קידושי טעום דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה, אכן כל אלו הסגיפיים אינם כדי צירוף להויתר היתיר גמור בג"ד, דהיתיר הראשון מלד טעם מומר אינו זוקק, לבד שכל הפוסקים קדמאי ובתראי הרעישו שחליצה לסמוך ע"י, והב"י כתב שם דיסתקע הדבר ותמה על המעתיקים דברי הגאונים ולא רדפוס וכחתיס עד חרמה מפני שאין להיתיר זה שום שורש ועקב, ואפי' הרמ"א שהביא דעת הגאונים לסיף לסמוך על קדושי תנאי בזה מומר, אבל לסמוך על היתיר דמומר ללמד ליכא למ"ד, ובוד הא גם הגאונים שהתירו לא התירו כ"א כשהי' מומר בשעת הנשואין של אחיו בעל הראשון אבל אחר הנשואין אם נעשה מומר לא התירו גם הם כמ"ש הטור בשם רב שרירא גאון, וא"כ בג"ד שנשואין הראשונים הי' זה לפני יותר מעשרים שנים בשעה שגם זכר הבולשטעוויקיס לא הי' עוד בעולם ורק עתה זה לא כבר נכנסו לכת זאת ונעשו לעוובי דת, ככה"ג אין היתיר גם לפי הגאונים:

ובשגם שיעקר הדין דעווב דת בזמננו יש לדון הרבה אם הוא בכלל מומר דמיירי הגאונים שאינו זוקק לחליצה, דהא גם בעווב דת ממש שעווב הדת בבחירתו החפשיית שעתן שכלו הטעמו לפרוק מעליו עול הורה, אם אך לא נכנס לטבילת דת החדשה, כבר קימה בזה החת"ס בתשובה אם הוא בכלל מומר כיון דיעקר הטעם דמומר אינו זוקק כתב מהר"מ מרוטענבורג יסודו מהש"ס דב"ק דק"י, אלא מטעה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין טיפוק בלא חליצה, ומשני משום דניחא לאשה למיתב ען דו, וזה לא אמרי' כ"א במוכה שחין אבל כשנפלה לפני מומר אק סהדי דודאי לא ניחא לה שחפול לפני מומר ויטבירנה מדתה ויכשילנה נמי בביתא אסורות, וא"כ לא שייך זה אלא בזמן הקודם שכל מי שנכנס לטבילת דת החדשה לא י"י ראשי שוב לחזור לדת הישראלית ולא הי' אפשר בשום אופן לחזור לדת אם לא ע"י סכנה נפש ובריתה למקום שאין מכירין וא"כ קרוב לודאי שהוא יסאר מומר והיא חמשך אמריו בהכרת, אך בעווב דת שלא קבל עליו דת חדשה ואין מעזור לפניו להיות נעשה בעל חסובה א"כ י"ל דהפוך הוא שאתחא כלי זיינה עליה להפך את היבם שיחזור לדתו, ואפי' כמומר גמור שנשתמד הי' נלע"ד

והן אמנם שבקלוה"ח סי' שפ"ב העלה דאפי' היכי דליכא שום קפידה נמי לא מלי למיעבד מעצמו שליח אלא בעינן סימנה איתו בפירוש, והוכיח כן מהא דאמרי' גיטין דס"ו באומר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר כתבו תלא ואמרו בגמרא שם משום דמילי לא מימסרי לשליח, והתם ודאי ליכא קפידה וכמ"ש החו"ס דאי משום בזיון דבעל א"כ אפי' נימא מילי מימסרי לשליח נמי לא מלי משוי שליח שלא מדעת בעל כיון דקפיד, וכיון דליכא קפידה נמי דמילי לא מימסרי לשליח ולא הי' שליח דעדים, ליהוי שליח דבעל עצמו כיון דכבר גילה דעתו לכתוב לו הגט ע"ש, אבל כבר השיבו ע"ז האחרונים דלענין כתיבת הגט שאני דבעינן שהסופר ישמע מפי הבעל דוקא ואם מינה לסופר שלא בפניו אפי' בשעדים מעידין שמינהו לסופר לא מהני דכל שלא שמע מפי הבעל גופא לא הי' לשמה מצורר, וגם עדים לא הי' צירור גמור אלא שזוה"כ הוא להאמין לעדים וכמ"ש בחי' הרי"ס, וא"כ לא שייך זה אלא בכתיבת הגט אבל לענין נתינה כמו שיכול למנות שליח ע"ז שלא בפניו כמו כן יכול להעשות מעצמו שליח גם בלא מינוי הבעל, ויש עוד מקום להאריך בזה אבל אין נלרך בג"ד כי בודאי אפשר לבדר הדבר מפי הרב המסדר כשישנו פה עמנו היום, או גם כשאינו פה, עכ"פ ע"י הודמנה למי בחר לשליח, וזה סג, רק אם אולי הי"א לבדר אז אפשר לסמוך על הדברים שכתבתי ולמסור לאחד מוכס שיהיה שליח הגט דלמ"ש גם אחר לגמרי רשאי, ועכ"פ אחד מאלו השנים שיש ספק שמה הוא שליח האמינתי דרשאי, והדברים מכוונים להלכה והי' בזה שלום:

כנפש המצרכו בצרכת אהרן ווארקין.

סימן צו.

ב"ה יום ג' ד' אייר תרפ"ה פיינסק.
כבוד הרב וכו' בהור"ש שליט"א.

מה דבדיק לומר כדבר שאלמו החמורה וז"ל האשה אסתך בה ר' משה שנשאת לבעלה פרץ קלאשטיין וקודם החתונה באו אנשים והעלילו עליו בעת שהי' התן וגם הכלה בעלמה תשבה ויראה שמה הוא חולה והסתך אחר

והרי גם אתרי ריבוי הכתוב מושלח ושלחה אין השני בא מכת השליח הראשון אלא מכת המשלח, כדמסיק מר בר ר"א בגיטין כ"ט, הא דאבא דקטנותא היא.

גם נראה פשוט שאין שום הברל בין אם השני שמע מפי המשלח כההיא דחולין "ושמע אינש אחריני כו" אם עשה מה שעשה ע"י שנתברר לו דעת ורצון המשלח ממקום אחר.

וגם דין זה דשליח עושה שליח הוא דוקא במקום דאין קפידה מיוחדת מצד המשלח כמבואר בגיטין כ"ט א' [ועי' ר"ן שם דהא דאמר דרק באנוס השליח הראשון אז עושה שליח שני, או דזה רק מדרבנן דחשו אולי יקפיד הבעל ויבטל השליחות או דין התורה הוא וקרא דושלחה מיירי במקום שגלוי לנו דהבעל אינו מקפיד].

גם מרב אשי שסובר דאם מת השליח הא' בטל השליחות מוכרח דאין להשליח השני שום קיום אלא מכת הראשון הוא בא ומפיו הוא חי, וע"כ צ"ל דודאי אין שום מקום לומר דאחרים, שלא נתמנו לשלוחים, יהי בכחם למסור הגט לאשתו, ורק ע"י מינוי מיוחד ע"י המשלח או שלוחו יכולים למסור לה הגט.

ה [אלא שמ"מ יש לדחות, דזה ודאי אפי' אם נאמר דגם אחר יכול למסור את הגט, זה לא מדין שליחות, שהרי הוא לא נתמנה, אלא מדין זכי' קאתינן, דכיון דגלי דעתו שהוא רוצה בפעולה זו הרי י"ל בזה זכין לאדם שלב"פ.

וא"כ י"ל דקרא בעי לרבות שהשליח עושה שליח, והשני יכול לפעול בתורת שליחות.

ויש הברל ביניהם, דבזכיה אם אח"כ הוא צווח ככרוכיה על הזכיה הרי בטלה הזכיה, כמבואר בח"מ סי' רמ"ה, אבל אם עשה בתורת שליחות לא מועיל מחאתו, (ועי' בבאר יצחק סי' א' שת"דף כן הגר' בנימין ז"ל הרב דהורדנא על קו' כזה לשיטת הרא"ש).

אמנם לענ"ד אין זה מוכרח, דהא מינה שליח העומד במקומו וכבר כ' הח"ס אה"ע סי' מ"ג "דהעושה שליח נעשה ירו כיד המשלח, הרי השליח בתוקתו ולא חיישינן שמא חזר בו המשלח דכל דבר מוקמינן אחזקתן" - א"כ כל זמן שלא חזר בו בפירוש

וכבר עמד ע"ז הט"ז ביו"ד סי' שכ"ח וכי להגיה בהתה"ד כך: "אפי' אין כאן חשש קלקול כו", וההיתר הוא מטעם שרגילות הוא שנותנת רשות להמשרתת להפריש חלה אפי' בפני.

וכן נלפע"ד מבואר מתוך קושית התה"ד שהק' על דבריו מהא דפ"ק דחולין האומר לשלוחו צא ותרום כו', ואי נימא דהתה"ד דן רק באופן שהעיסה מתקלקלת א"כ מאי שייכי דחולין לכאן.

וכן דעת הרמ"א שפסק שם במשרתת שבכית יכולה ליטול חלה בלא רשותה כיון שרגילה היא לפעמים שהבעה"ב נותנת לה רשות, ולא הטיל תנאי דדין זה הוא דוקא כשיש קלקול בהעיסה.

וכן נראה גם דעת המ"ל בפ"ד מה' בכורות שכ' וז"ל עיין בתה"ד ד"ס"ל דמי שגלה לאחר שיעשה איזו פעולה, ושמע אחר ועשאה, דחשיב שליח, וההיא דהאומר לשלוחו צא ותרום כו' שאני, דדעת בעהב"י דרק שלוחו יתרום שידוע ומכיר את דעתו ואת טיבו ע"ש.

[אולם] הב"ח חולק על הרמ"א וסובר דהתה"ד איירי דוקא כשהעיסה מתקלקלת והש"ך בנקה"כ הסכים להב"ח ודחק לפרש את התה"ד כמו שהן לפנינו בהתאם לשיטת הב"ח].

ג וכן נראה קצת מהח"ס אה"ע סי' י"א, דמשוה"ט מועיל גט המושלש בשביל אשתו המשתטית, למסור לה כשתשתפה דנהי דשליחות של עתה לא מהני משום דאיהו לא מצי עביד, מ"מ מועיל משום דגילה דעתו שהוא רוצה לגרשה, עוד ודאי זכות הוא לו להצילו מחרם דרגמ"ה להיות עם ב' נשים - דלכאורה בתחילת דבריו נתפס דאפילו בלא הטעם של הצלת איסור נמי מועיל, ומשום גילוי דעתו שהוא רוצה לגרשה.

ג

ד אולם לע"ד אי אפשר לומר כן, דא"כ לכאורה מוקשה הדין בפ"ב דקדושין אם שליח עושה שליח, והגמרא מייתי לה מקרא דושלח ושלחה, ואילולא מקרא זה אי אפשר הי' לאומרו, ואמאי הלא לפי הנ"ל לכל אחד יש האפשרות להכנס בביצוע השליחות.

לא עשאו בפירוש, מהא דאמרי' פ' התקבל ס"ו כאומר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר כתוב תצא, ומשום דמילי לא מימסרי לשליח, והתם ודאי ליכא קפידא כלל, וכמ"ש התוס', א"כ נהי דמילי לא מימסרי לשליח, להוי שלוחו דהבעל בעצמו כאן, דכבר גילה דעתו לכתוב גט, וא"ל דגט שאני דבעינן שישמע קולו דבעל, דאי נימא דאם גילה לאיזה אדם לעשות לו פעולה רשאי גם אחר לעשות שליחותו, הו"ל כשמיעת קולו, עכ"ד.

ואפילו אם נאמר דלשיטת הרמב"ן (הוכחו דכריו בר"ן ס"פ התקבל) הסובר דבכל התורה מועיל מינוי שליח שלא בפניו, ורק בגט משום דבעינן לשמה ובעינן נמי וכתב לה כלומר שיכתבנו לה הבעל אין הסופר כותב במקום הבעל אלא כשמעו הם מפיו ממש (ע"ש) יש לדחות ראית הקצוה"ח, מ"מ לשיטת הרא"ה והר"ן הסוברים דמועיל מינוי שלא בפניו, דכיון דשלוחו ש"א כמותו ה"ה כאילו שמעו מפי הבעל, וכן לאלה הסוברים דבעינן שליחות בכתבת הגט, וז"ש "עד שיאמר לסופר כתוב" כו' א"כ אין לנו דין מחודש בכתבת הגט יותר משאר מינוי השליחות, ולדידהו ראיית הקצוה"ח קיימת.

ד

ח) ומה שדן התה"ד שהמשרתת תפריש חלה אפי' כשאין העיסה מתקלקלת (לרמ"א ודעימי) ומשום דרגילות הוא לפעמים שהבה"ב נותנת רשות להמשרתת להפריש חלה, התם שאני, דמכיון שעליו מוטל להפריש תרו"מ, וכן חלה מהעיסה, וא"א לו לאכול מהם עד שיתקן הכרי והעיסה, ורק ש"ל דהבעלים קפדו שייעשה ע"י אחר, שרצונם לזכות בהמצוה כמבואר בנדרים, וע"ז דן שאחרי שגילה דעתו ועשה שליח אחר, ממילא יכול גם אחר לתרום, דהו"ל זכות גמור.

וכן במ"ש הח"ס, דכל השלשת הגט והסידורים הנעשים בזה הוי לטובתו, ולא נותנים לו רשות לשאת אשה על אשתו זולת כל זה, בזה סובר הח"ס דודאי זכות הוא לו.

ואין לזה שום ענין למ"ש הרא"ש קדושין מ"ה במי שגילה דעתו שהוא חפץ באשה הזאת כו', דודאי אם גילה דעתו שחשקה נפשו בבת פלונית ודאי הוא זכות, וע"ז נאמר זכין לאדם שלב"פ.

ממינוי השליחות, הרי חזקתו שהוא רוצה בפעולה זו, וא"כ אם בינתיים עשה אחר את הדבר הזה למה יועיל מה שיצוה אח"כ וע' להלן בשם הרמ"ה דהראשון נשאר שליח אעפ"י שעשה שליח שני].

י) ומהא דאבא בר מנימי דאמרו ליה מסור מילך קמן דידן דכי אתי אבא ב"מ ניתביני לי' וליזל וליתביני' לה דתמה ע"ז רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין, והרי יש כאן גילוי - דעת מהבעל שהוא רוצה לגרשה, ויועיל משום זכות.

גם מהא ששנינו בגיטין ס"ו מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו, ומבואר בהמדיר דף ע' שהוא מדין שליחות "וכי אמר הכי לאו שליחותי קעביד, והתנן מי שהי' מושלך בבור כו" ו"התוס' והרמב"ן והר"ן הוכיחו מזה שיש בלשון הזה משום שליחות, והשתא מנלן דדין זה נובע מתורת שליחות אפילו אם אין בזה משום שליחות, מ"מ יכתבו ויתנו משום דגלה דעתו שהנו מסכים לגרשה.

וממה שכי' הטור אה"ע סי' קמ"א בשם הרמ"ה שאם השליח השני מת לא נתבטל בכך שליחות של הראשון, ויכול השליח הראשון ליטלו מיורשיו של שני ויוליכנו לה או ישלחנו ביד אחר "ולא נאמר בזה כבר עשה שליח שליחותו - לפי שלא נגמרה שליחות זה עד שיגיע גט לידה", הרי דרק משום דעדיין לא גמר השליח הראשון את תפקידו משום כך יש בכחו עוד לטפל בזה ולגמור השליחות, אבל ודאי אדם זר לא יכול למסור הגט.

וכ"ן ממה שפסק הט"ז אה"ע סי' קמ"א ס"ק מ"ג דאם השליח ביטל את שליחותו אי אפשר לו עוד להיות שליח בדבר ע"ש, ומאי איכפת לן אם חזר בו השליח משליחותו, סו"ס הבעל עורנו עומד על דעתו, ואיננו יודע אפי' מחזרת השליח, ולמה יגרע השליח אחר חזרתו מאיש אחר לגמרי (וכפי הנראה מתשו' האחרונים אין תרופה - לפי"ד הט"ז - לאשה זו).

מכ"ז נראה פשוט דא"א למסור גט להאשה אם לא נתמנה ע"י הבעל או ע"י שלוחו להיות שליח להולכה.

ז) שוב ראיתי בקצוה"ח סי' שפ"ב שכי' ג"כ להוכיח דאפילו היכי דליכא קפידה נמי לא הוי שלוחו אם

להוכיח מראשונים דקיימי בשיטתי דתרוה"ד, יש לסמוך עליהם במקום עגון.

יא וכמ"כ במקום הצלת איסור להבעל, אף אם הבעל אינו מכיר בטובה הזו, פסק העין - יצחק אה"ע סי' מ"ו דבזכות גמור אינו יכול למחות אף שצווח בעת ששמע הזכיה.

אמנם הוא דן לגבי זיכוי גט למומרת, דעי"ז מצילים אותה מאיסור א"א דאורייתא וחדר"ג, הרכה סוברים דאין בו איסור תורה, ובפרט לאחר אלף החמישי, מ"מ להציל מאיסור"ר י"ל דג"כ מיקרי זכות, וכבר חלקו האחרונים על הנתיבות (סי' רל"ד) האומר דבשגג באיסור דרבנן א"צ כפרה ע"ש.

יב אמנם בנ"ד לפי תוכן השאלה "וביניהם הרשאות הבעלים אשר נמצאו במדינות רחוקות או סגורות שאין יוצא ואין בא לכתוב ולמסור ג"פ ליד האשה", הנה מ"ש "מדינות רחוקות", כיום לא קיים שום בעיה מצד ריחוק מקום ועיקר השאלה היא לענין המדינות "הסגורות" הרי י"ל דר"ג לא גזר מעולם על הבעל להיות מעוגן כל ימיו (כאשר האריכו בזה האחרונים) ולפי"ז הרי באמת אין בזה שום זכות להבעל.

יג סו"ד יש לדון ולברר כל העובדות שבכל הרשאה והרשאה ללחוד, ולדון בכל אחת מהן אם מסירת הגט ליד האשה הנו לטובתו של הבעל או לא.

ואם יתברר הדבר לפני ביה"ד שאמנם זה לטובת הבעל, וזהו זכות גמור כשבילו אפשר למסור הגט ליד האשה במקום עגון.

ואעפ"י שהעין - יצחק באה"ע סי' ב' כתב דבמקום שמינה הבעל שליח תו לא מועיל זכיה ומייתי לה מהתוס' קדושין כ"ג ומשום דהוי קפידה ע"ש נאמנם מקו' התה"ד הנ"ל מהאומר לחבירו צא ותרום ושמע אינש אחריני כו' מוכרח דאינו סובר חילוק זה] מ"מ בנ"ד שברור הדבר שאין להבעל שום ענין בזה שיהי' מדין שליחות או מתורת זכ"י, וכל אנפי שוין אצלו נובחה צדק הזקן - אהרן בתשו' הנ"ל משי"כ שבענין כזה לא שייך קפידה] ולכן אפשר למסור לה את הגט, ורק באופן הנ"ל, היינו, לאחר שביה"ד יברר שמסירת הגט לאשה הוא זכות גמור לבעל, כנלע"ד.

אבל כמי שעשה שליח לעשות איזה פעולה עבורו כגון להוליך גט לאשתו איך אפשר לכייל בכיילא רבא ולומר שדבר זה נכנס בגדר זכות להמשלח יתכן שהמקרה הי' שהפצירו בו עד כוש עד שסידר את הגט, יתכן גם ששלח את הגט לטובתה היא, ולהמשלח אין לו שום ענין בכל מעשה הגירושין, ועוד יתכן כמה וכמה גורמים שכולם לא פגעו ולא נגעו לתורת זכות.

ט והנה הלום ראיתי ספר זקן אהרן סי' צ"ה שכתב וז"ל אפי' איש אחר לגמרי רשאי להיות שליח למסור הגט, דהא כל גוף השליחות הוי זכות למשלח ויש גילוי דעת שניתא לו בפעולה הזאת בכה"ג א"צ כלל למינוי השליח מצד המשלח, אלא כל מי שירצה להיטב עמדו יוכל להעשות שליח מעצמו ע"ש.

ואחרי כל מה שכתבנו לעיל יראה הרואה שאין מקום לסמוך ע"ז לפע"ד.

ויש להוסיף מדברי הר"ן בפ' התקבל שהביא את הרמב"ן שקאי בשיטת הרמב"ם בתורם שלא מדעתו שמהני אף דלא שוי' שליח, ובתרומה בגילוי דעתא סגי, הוסיף הר"ן דבגט אי אמר כל הרוצה יכתוב לא מהני, אע"ג דבתרומה מהני, אעפ"י דלהר"ן שליחות בכתיבת הגט הוא כמו שליחות בעלמא וכמ"ש לעיל].

ה

י אמנם אם ברור לנו הדבר שעצם הגירושין הוא לטובת הבעל, ואנו מכירים בזכותו, יש לדון בזה שיועיל מדין זכין לאדם שלב"פ.

ואעפ"י שהרשב"א בנדרים ל"ו חולק על התה"ד וס"ל דלא מועיל רק בתורם משלו על בעל הכרי, אבל משל בעל הכרי בעינן שליחות, ולא מדין דניהא ל"י הוא, וכאשר האריכו האחרונים בזה (עי' עונג יו"ט סי' ק"ז), וגם המרכבת המשנה ח"א פ"ו מה"ג גקט כללא בדיה דזכין לאדם אמרינן, זכין מאדם לא אמרינן, וכן גם דעת הקצוה"ח בסי' רמ"ג, מ"מ אחרי שהרמ"א פסק ביו"ד כהתה"ד, והח"ס פסק גם לענין גט דמועיל אם יש זכות להבעל, נובבאר יצחק כ'

את גיטה אכן "סתמא לגירושין קיימא" בלא ציווי הבעל, עכ"פ דינו של הבי"ח מיוסד על הסברה הנוכרת, שהריעותא בלא ציווי הבעל היא מפני שבלא ציווי, סתמא לא לגירושין קיימא.

76 וכן כתב מהרש"ם בתשובה (ח"יב סי' קמו):

הא דאמרינן לקמן (ד' ע"א) צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו לאו משום שליחות הוא אלא משום דכשלא צוה הבעל לא חשוב לשמה אלא חשוב סתמא ופסול דאשה לאו לגירושין קיימא כדאיתא ריש זבחים ע"ש. אי"כ בני"ד דעומדת להתגרש שהרי צרורה בעיגון זה עשר שנים וכפי מכתבו נוסע עוד למרחקים יותר ותשאר עגונה עולמית, אי"כ בכה"ג ודאי דסתמא כשר ומהני גם בלא ציווי של הבעל.

וכן בספר אפרקסותא-דעניא (ח"ג, אה"ע סי' רעג) הסכים למהרש"ם.

וכן הגאון רבי שלמה דוד כהנא ז"ל (אב"ד ורשה, שהתמנה לעסוק בענייני העגונות של מלחמת העולם השנייה), הסכים לשיטה זו. דבריו התפרסמו בספר היובל שיצא בזמנו לכבודו של הרבי מליובאוויטש בהגיעו לגיל תשעים והנקרא קרנות-צדיק. וז"ל בעמ' רנג:

בגמ' זבחים דגבי גירושין סתמא לאו לשמה, משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת, והתוספות כתבו דאפילו זנתה לא הוי סתמא לשמה משום דיכול לגרשה בגט אחר או שאינו מחויב כלל לגרשה, ומשמע דלתירוץ השני אפילו כיון לגרשה בגט אחר ג"כ אם סתמא כשר דהוי לשמה. ולכן כיוון דכל היוצא למלחמת בית דוד ג"כ כותב לאשתו וגם בזמננו נוהגים כן והרבנים הכריזו בהמלחמה שכל החיילים ישאירו גיטין לנשותיהם, שפיר נוכל לומר דכל היוצא למלחמה או למקום סכנה יותר, סתמא לשמה קאי. ולכן גם בנידוננו כיון שנשלח למקום סכנה, סתם אשתו לגירושין עומדת, ואפילו אם לא כיון לגרשה במכתבו, מכל מקום סתמא מקרי, ויש מקום לומר שתתגרש בגט זה לכל הפחות מדאורייתא... ומה שאנחנו מסכימים לסדר גט שני דעתנו שהסופר והעדים יהיו השלוחים של הבעל מטעם זכיה, דבודאי זכות הוא להבעל מצד עצמו שלא יהי עליו החרם לישא אחרת ולפטור ממזונותיה ושאר החיובים של הבעל, ואין מפסיד בגירושין כלל כיון שאין לו שום תועלת במה שהיא קשורה בו. ועיין בספר בית ישראל להגאון הקדוש מקאזניץ שהעלה דבאשת מומר או מי שעיגן את אשתו אמרינן סתמא לגירושין עומדת ויכולים הבי"ד לזכות לה גט דלהבעל הוי זכות שיגרש את אשתו הרחוקה ממנו והחתם סופר (באה"ע סי' יא) חיזק דברי הגאון מקראטאשין שכתב ליישב קושיית האחרונים דהאיך מועיל השלשת גט לנשתטית הלא לא מצי עביד והאיך משוי לשליח, וכתב שמועיל שליחותו מטעם זכיה והחתם סופר האריך בפלפול גדול ומסכים עמו. ויעיין בספרי הגאון ר"א קלצקין (במלואים סי' קכב ובדברים אחדים סי' מד) במעשה שבא לידו שהיה גילוי דעת מצד הבעל שהלך למלחמה שרוצה לגרש את אשתו והורה בצירופו של הגאון ר' מאיר אריק הלכה למעשה לזכות לה גט.

בתשובת אגרות-משה (אה"ע ח"א סי' קיח) הסכים עמו ביסוד דבריו, ואף הגאון רבי משה פיינשטיין ז"ל משבחו והסכים עמו ביסוד הענין של זיכוי גט, אלא רק התווכח עמו באותו נידון, האם אכן הגירושין הם זכות לבעל, ולכן ביסס ההיתר על יסוד זכין לשליח (כפי שהובא לעיל).

L

ל הרוצה"י
סיבות של
סד רק על
ין הן אכן
ז ס"ק ט,
לא שכתבו
וצה" שגם
שבנסיבות
ט.

אמר ציווי
י דלא הוי
רש, עדיין
שרידי-אש

זאחרונים
זטעם הוא
שין, ובלא
רה וכותב
יא עומדת
נדולה מזו
סתם, לפי

מבין ר"ן
יה סתמא

לא צואת
לא לשמו
ק ממתני
בו אלמא
ז בסתמא
ין קיימא
סלין ליה
א חשבינן
תמא בכל
צוה הבעל

בבת גיטה,
החולק על
זה כותבת

גמיותין - 18

fulfill any of her wifely duties and indeed he might be compelled by her to execute a *get*. In such circumstances, argues Rabbi Klatzkin, the marriage no longer represents a benefit of any kind to the husband and hence the divorce represents an unmitigated benefit.

In a subsequent case reported in his *Milu'ei Even*, no. 29, Rabbi Klatzkin went far beyond his original position.³⁵ The latter situation involved a woman abandoned by her husband immediately after their wedding and whose subsequent whereabouts were unknown. Two years after her husband's disappearance the woman entered into a second marriage. Unbeknown to the wife, prior to the marriage the young man had, on occasion, behaved in a deranged manner. The possibility existed that the groom's mental illness was of sufficient gravity to constitute an undisclosed "grave defect" that would serve to void the marriage. Hence, the validity of the marriage was a matter of doubt. If the first marriage was a nullity, no *get* would have been required. If, however, the first marriage was indeed valid, the second marriage was a nullity and constituted an adulterous relationship. Hence, as an adulteress, the woman was precluded from resuming a marital relationship with her first husband. Accordingly, argued Rabbi Klatzkin, the marital state no longer represented a benefit of any kind to the first husband. Consequently, Rabbi Klatzkin ruled that the principle of *zakhin me-adam* might be invoked in drafting and executing a *get* to ameliorate the plight of the *agunah*.

B. THE REQUIREMENT THAT THE SCRIBE AND WITNESSES BE PERSONALLY INSTRUCTED BY THE HUSBAND

→ The additional barrier to be surmounted in this case lies in the fact that not only had the husband failed to designate an agent for delivery of the *get*, but unlike the earlier case in which only the agent for delivery of the *get* had died, the husband had not issued a face-to-face directive to the scribe to write the instrument on his behalf. The rule, as recorded in *Shulhan Arukh, Even ha-Ezer* 120:4, is that the scribe and witnesses must hear directly from the husband that he instructs them to draft and sign the *get*.³⁶ That provision reflects the requirement that a bill of divorce be written specifically on behalf of a particular husband and a particular wife. The halakhic presumption is that the requisite intent cannot be evoked unless the scribe and the witnesses actually hear the voice of the husband.³⁷ In the case of a husband who has absconded without issuing such instructions, it is of course impossible for the scribe or the witnesses to hear those instructions from the husband.

Tradition
Vol. 35 No. 4 Winter 2001

ruli
Ma
you
Stas
tun
year
tere
dier
sold
one
ider
sion
to n
that

rem
with
ure
nize
othe
his v
that
peop
whe
nega
ques
Yide
wor
man
man
Tho:
persi
Shab
ackn
follo

offic
eign
descr

e might be compelled by her
ues Rabbi Klatzkin, the mar-
y kind to the husband and
d benefit.

Milu'ei Even, no. 29, Rabbi
sition.³⁵ The latter situation
band immediately after their
its were unknown. Two years
oman entered into a second
the marriage the young man
anner. The possibility existed
icient gravity to constitute an
serve to void the marriage.
matter of doubt. If the first
been required. If, however,
second marriage was a nullity
. Hence, as an adulteress, the
marital relationship with her
Klatzkin, the marital state no
to the first husband. Con-
principle of *zakhin me-adam*
ting a *get* to ameliorate the

SCRIBE AND WITNESSES BY THE HUSBAND

In this case lies in the fact that
te an agent for delivery of the
y the agent for delivery of the
a face-to-face directive to the
alf. The rule, as recorded in
hat the scribe and witnesses
re instructs them to draft and
e requirement that a bill of
of a particular husband and a
s that the requisite intent can-
tresses actually hear the voice
l who has absconded without
ossible for the scribe or the
ie husband.

In deflecting that objection, Rabbi Klatzkin relies upon a previous ruling of an earlier scholar, R. Israel Hapstein, popularly known as the *Maggid* of Koznitz (Kozienice) recorded in the latter's *Bet Yisra'el*. A young man, a native of Chmielnik, married and established residence in Staszow. A year later the husband left home, apparently to seek his fortune, and was not heard from for a period of twelve years. Some eight years after his departure, a contingent of Prussian soldiers were quartered in Jewish homes in Staszow for a period of time. A number of soldiers were quartered in the home of the wife and during their stay the soldiers became aware of the husband's disappearance. Some time later, one of the soldiers who was then stationed in Warsaw wrote that he had identified the husband as one of a group of prisoners under his supervision. The wife sent her brother to Warsaw to search for her husband but to no avail. Later, the same soldier wrote once again to inform the wife that her husband had escaped and crossed over to the foreign army.

Shortly afterwards foreign soldiers passed through Staszow and remained in that city for a period of time. One of the soldiers conversed with the townspeople in Yiddish, a phenomenon that aroused a measure of curiosity. Upon closer scrutiny, one of the townspeople recognized the Yiddish-speaking soldier as a friend of his youth and as none other than the missing husband. Subsequently, other people, including his wife, claimed to recognize him. When confronted, he admitted only that he was a former resident of the area. As a test, some of the townspeople pointed to various women and asked with regard to each one whether the woman was his wife. Each time the soldier answered in the negative. Finally, they brought the abandoned wife and asked the same question. The soldier averted his face and refused to converse further in Yiddish but inquired in a foreign language after the welfare of the woman's sister. The matter was reported to the foreign officer in command of the soldiers who ordered two of his soldiers to examine the man in question in order to ascertain whether he was circumcised. Those soldiers claimed that he was not. Nevertheless, the townspeople persisted in demanding that the gentleman reveal the truth. Finally, on *Shabbat, erev Shevu'ot* 5559, shortly before leaving the city, the soldier acknowledged his identity and gave assurances that, if his wife would follow him to the next encampment, he would execute a *get*.

Toward the end of that summer a letter addressed to the rabbi and officers of the community was received from the earlier-mentioned foreign officer. In that letter the officer identified the missing husband and described him as a "Jewish apostate." The officer indicated that he was

writing at the behest of the soldier who was seriously ill and feared that he would never return home. He further reported that the soldier had expressed a desire to execute a *get* in order to enable his wife to seek another husband and had requested the officer to write to the Jewish community of Staszow to that effect. Later in the winter a second letter arrived. The soldiers had again approached the officer to ask if he had received any news from Staszow and if the divorce had been executed. Accordingly, the officer again requested that, if the communal officials had not already done so, they arrange the divorce without delay and inform him that the request had been honored. The officer's letter was countersigned in Hebrew script by the husband and bore the Hebrew signature of a witness. The communal leaders to whom the letter was addressed responded both with a letter to the officer requesting him to arrange for the soldier to present himself before the nearest rabbi and with an enclosed open letter soliciting the assistance of the local Jewish community. Seven weeks later a reply was received from the officer reporting that the letter of instruction arrived too late to be acted upon because the soldier had been shot and had died of his wounds immediately thereafter.

Of course, were the officer's letter to have been accepted as sufficient proof of the husband's death, no further action would have been required. Indeed, that issue is addressed in *Bet Yisra'el* but, for reasons beyond the scope of this discussion, the testimony regarding the husband's death was found to be inadequate. Nevertheless, since the husband had no issue, the *Maggid* of Koznitz as well as a number of renowned rabbinic scholars with whom he corresponded and whose responses are included in *Bet Yisra'el*, did require that, in addition to the execution of a *get* in accordance with the husband's original instructions, the wife undergo *halizah* because of the possibility that the husband had indeed died.

The major issue addressed in *Bet Yisra'el* is whether the letter sent by the foreign captain and countersigned by the husband served as a valid appointment of an agent for execution of a *get*. The letter could serve as the basis for such authorization only if it might be construed as a memorial of prior oral designation of a scribe and witnesses by the husband and, in addition, if it is agreed that oral designation of a scribe and witnesses is valid even if such designation takes place out of their earshot or, in the alternative, if the signature of the husband might itself be construed as designation of the scribe and witnesses and it is agreed that written authorization is equivalent to oral designation.³⁸ If written

authori
the hus
mount
ignatio
the off
append

Ral
the scri
cally or
they dc
ciple to
zakhin
own re
ticulati
scribe
ing of
physica
pennin
to spe
equival
langua

A
the aut
his *Bet*
autho:
Hafla
with b
the hu
the let
validity
is cate
in the
or "dc
of wri
heard
theless
binatic

N
is app
is strik

was seriously ill and feared that he reported that the soldier had order to enable his wife to seek the officer to write to the Jewish later in the winter a second letter asked the officer to ask if he had if the divorce had been executed. and that, if the communal officials the divorce without delay and honored. The officer's letter was a husband and bore the Hebrew leaders to whom the letter was r to the officer requesting him to self before the nearest rabbi and the assistance of the local Jewish y was received from the officer arrived too late to be acted upon had died of his wounds immedi-

r to have been accepted as suffi- o further action would have been ed in *Bet Yisra'el* but, for reasons the testimony regarding the hus- uate. Nevertheless, since the hus- Koznitz as well as a number of om he corresponded and whose l, did require that, in addition to ith the husband's original instruc- ise of the possibility that the hus-

Yisra'el is whether the letter sent gned by the husband served as a ecution of a *get*. The letter could on only if it might be construed as i of a scribe and witnesses by the ed that oral designation of a scribe esignation takes place out of their gnature of the husband might itself ribe and witnesses and it is agreed nt to oral designation.³⁸ If written

authorization is sufficient, it is because the reading of the letter and of the husband's signature by the scribe and witnesses is regarded as tanta- mount to the scribe and witnesses having heard the husband's oral des- igation. Also addressed by *Bet Yisra'el* is the evidentiary problem of the officer's probity as well as the authenticity of the letter and its appended signatures.

Rabbi Klatzkin cites *Bet Yisra'el* as precedent for the position that the scribe and witnesses can effectively perform their functions specifi- cally on behalf of the husband (*le-shemo*) and wife (*le-shemah*) even if they do not actually hear the husband's command and applies that prin- ciple to instances of self-designation predicated upon the principle of *zakhin me-adam*. In point of fact, however, the thrust of *Bet Yisra'el's* own responsum is that the act of writing is comparable to physical ges- ticulation. The Mishnah, *Gittin* 67b, declares that designation of a scribe and witnesses may validly be accomplished on the basis of shak- ing of the head and the like. In effect, the Mishnah categorizes such physical gestures as "body language." The author of *Bet Yisra'el* equates penning a signature with body language which, in turn, is tantamount to speech. Thus, *Bet Yisra'el* does not assert that the written word is equivalent to the oral word but that the act of writing is a form of body language manifesting intent.

A responsum authored by R. Pinchas ha-Levi Horowitz, renowned as the author of the *Hafla'ah*, is incorporated by the *Maggid* of Koznitz in his *Bet Yisra'el*. *Bet Yisra'el* relies heavily upon *Hafla'ah* as a preeminent authority who endorsed his ruling. However, an examination of *Hafla'ah's* responsum reveals that *Hafla'ah* regards equation of writing with body language to be a matter of doubt. *Hafla'ah* also assumes that the husband did indeed designate a scribe and witnesses orally and that the letter merely memorialized the antecedent oral designation. The validity of oral designation not actually heard by the scribe and witnesses is categorized by *Hafla'ah* as a matter of doubt. Nevertheless, he concurs in the *Maggid* of Koznitz's permissive ruling on the basis of a *sefek sefeika*, or "double doubt," i.e., although neither position, *viz.*, neither equation of writing with body language nor the validity of oral designation not heard by the scribe and witnesses, can be accepted unequivocally, never- theless, each of those positions is sufficiently authoritative so that, in combination, the two considerations can be relied upon in practice.

Neither the reasoning of *Bet Yisra'el* nor the reasoning of *Hafla'ah* is applicable to the thesis propounded by Rabbi Klatzkin. Moreover, it is striking that nowhere in the entire collection of responsa presented by

Bet Yisra'el, numbering well over one hundred pages, is there the slightest hint that the problem of the unfortunate woman, whose plight each of the respondents sought to alleviate, could be remedied by application of the principle of *zakhin me-adam*. To this writer, that absence is not a fallacious *argumentum ex silentio* but palpable evidence of rejection of that potential solution.

The question of whether the principle of *zakhin me-adam* fails as an expedient in facilitating execution of a *get* by reason of the absence of a direct command by the husband to the scribe ordinarily mandated in order to fulfill the requirement of *le-shemah* is closely related to the issue of *kitvu u-tenu*, i.e., "write and give," a procedure in which the husband authorizes others to designate a scribe and witnesses on his behalf. The procedure of *kitvu u-tenu* is relied upon by many authorities in situations in which the husband is unable or unwilling to appear personally before the *bet din*. Other authorities, including *Hazon Ish*, *Even ha-Ezer*, no. 85, rule that such a procedure should never be relied upon. Ramban, *Gittin* 66b, and those early-day authorities who adopt his position maintain that a procedure of this nature is unacceptable because of the absence of what, to borrow a term from another area of law, may be termed "privity" between the husband and those subject to his directions.

If the rule that a husband cannot authorize others to designate a scribe and witnesses on his behalf reflects an irrebuttable principle of Halakhah to the effect that the quintessential nature of *le-shemah* requires an antecedent auditory event, it is obvious that a *get* cannot be valid on the basis of *zakhin me-adam* by virtue of the fact that the requirement of *le-shemah* requires a direct command. If, however, as some scholars have argued, the problem lies in the mind-set of the scribe and witnesses who, in the absence of a personally received oral directive are presumed to be less than fully convinced of the determination of the husband to give effect to the *get*, that consideration assuredly does not pertain in situations of *zakhin me-adam*. The very concept of *zekhiyyah* is predicated upon the principle that "we are witnesses" (*anan sabadi*) to the fact that the effect accomplished is firmly and resolutely desired by the person on whose behalf the *get* is performed. Although the underlying rationale is not elucidated by those authorities, apparently both the *Maggid* of Koznitz and *Hafla'ah* assumed the presumption of the absence of *le-shemah* to be blanket and irrebuttable in nature whereas R. Eliyahu Klatzkin seems to have regarded the presumption to be empirical and psychological in nature and hence not applicable in instances of *zakhin me-adam*.]

Problems following World War II soldiers returning during the establishment of the State of Israel. In reliance on the teachings of R. Klatzkin, it is certainly possible that the advanced no. 8, section 8, Rabb the command and v knows and strategizing v thesis, Relations in such case necessary including verbal duress is relieved of religious duties him of all to enter Mintzberg applying than similar *zakhin me-escence in zakhin me-ously and Mintzberg "ani" is re-lack of wi*